

anses vara myndig ålder i en samhällsklass, är det äfven i en annan. Enligt vår lag utgör genomgången skriftskola ett ytterligare vilkor. Det kan sättas i fråga, huruvida detta stadgande numera är rättfärdigadt, åtminstone i den form skriftskola hålles. Med hänsyn till äktenskapet borde godkännandet innebära ett erkännande af individens sedliga myndighet, d. v. s. icke blott vetande utan äfven fasta öfvertygelse om familjens sedliga ändamål. Det kan tilläggas: denna öfvertygelse borde vara bevisad icke endast genom muntlig bekännelse utan i verk och gerning, d. v. s. i det familjeförhållande såsom barn, hvori ungdomen

10 dittills lefvat. Ty ett kärleksfullt barnaförhållande är den säkraste borgen för ett framtida kärleksfullt äktenskap. Någon härtill syftande undersökning kommer i skriftskolan icke i fråga; föga ens någon lära om familjelifvet, utan hufvudsakligen trosdogmer, oförstådda och obegripliga. Hvad skriftskolan har att göra med tillståndet att ingå äktenskap, torde derföre vara svårt att utreda. Erfarenheten visar dock, att den ur denna synpunkt fattas af ett flertal isynnerhet bland den qvinnliga ungdomen; och säkert torde vara, att en icke ringa

20 mängd tvingas till skriftskolan deraf, att den utgör ett vilkor för tillstånd till äktenskap. Man har svårt att öfvertyga sig, att allt detta är såsom det vara bör. Förunderligt synes det icke, om kyrkans vigsel blir allt mera betydelslös, då kyrkan så litet gör, för att i församlingens öfvertygelse gifva den en betydelse. För min del tror jag, att i vår kyrkas undervisning för liten omsorg egnas åt sedeläran. Ingen kan hafva, något deremot, att i religionsläran gerningarne fattas såsom trons frukt. Men det är i predikan vanligare, att ett sedligt lefverne förklaras för värdelöst, om det icke är förenadt med försannthållande af vissa dogmer, än att tron fördömes såsom död, om den icke bevisar sig i ett sedligt lif, att högre vigt lägges på undflyende af den onda

30 världen, än på ett verksamt lif i familj, samhälle och stat.

Det är en hvardaglig lära, att tanken på och sträfvandet för det allmänna höjer och förädlar människan, medan egoismen förnedrar och förderfvar. Men det allmänna, som närmast föreligger hvarje

40 människa, är familjen. Den förädling, en uppoffrande verksamhet för familjen medförer, är i lika grad stor, som den är allmänt mensklig. Man föreställer sig förhållandet ofta så, som om den sedliga förädlingen, den egentliga själsadeln, skulle bero af något högre mått intellektuel bildning. Men det förhåller sig icke så. Sven Dufva var i sanning en ädel patriot, och likväl har patriotismen för sig fattad icke samma förädlande makt som familjekärleken, emedan den förra icke såsom den senare är kallad till en daglig och stundlig utöfning, icke heller alltid, såsom familjekärleken, ger plats åt utöfningen af den objektiva pligten, rättvisans och välviljans pligter,

113 FÖRELÄSNINGAR I STATSLÄRA. VÅRTERMINEN 1863

HUB, JVS handskriftssamling

50 *Statslära*

Vårterminen 1863.

1-5,

Mina Herrar. Ledsen öfver dröjsmål att börja. HERRARNE veta: förut icke. Hinder uppdraget annat författarskap. Tyvärr äfven af-

brott. Har dock velat göra början.

Har velat göra denna föreläsning kurs populär i framställningen. Har erinrat, att dermed icke bör förstås blott resonnement. All vikt, allt gagn af begreppsutredning o<ch> sammanhang. Man hade gerna önskat draga till en större krets af åhörare. Ej blott för examen – utan af intresse för fast öfvertygelse angående det lif, hvartill hvar och en är kallad att lefva.

För att vara upprigtig och korrt: Velat visa och bevisa det låga, ohistoriska och derföre ofilosofiska och oförnuftiga i den uppfattning, som gör individens välstånd, upplysning lycksalighet – huru andligt fattad som helst till ändamål för mensklig handling, och samhälle och stat till medel, »anstalter» säger man för detta ändamåls vinnande,

Man frågar: hvilket är då ändamålet? Korrt: att det Rätta skall finnas på jorden, i verlden – in rerum natura – öfverhufvud finnas till, vara verkligt.

Nemligen: det är fråga om handlingens verld, icke om vetandets.

För att förstå skilnaden; Gud handlar icke. D. ä. vi kunna icke begripa, att så vore. Vår föreställning kan fatta ett gudomligt vetande; men icke en gudomlig handling, d. ä. en handling, som är Guds, icke människans. Den religiösa traditionen vet icke heller af någon annan sådan handling, än skapelseakten. Men föreställningen derom inlägger deri icke betydelsen af hvarken rätt eller orätt. Det är allmakt allvishet, icke lagenlighet, moraliskt sinnelag, god eller ond afsigt, icke sedlighet. ||Det är görande icke handling.|| Likaså handling, sedan skapelsen, verlden förgåtts, domen. D. ä. bortom ändpunkterna i handlingens verld. Det senare domen visserligen handling – Rätt. Men detta förutsätter den menskliga handlingen, att rätt och orätt redan genom den och i den är till. Eljest förutsätter religionsläran för gudomlig handling Guds människoblifvande. D. ä. i verlden Rätt blott genom människan, i mensklig handling.

Hvad velat säga härmed? Jo att handlingens verld är människans – om andra väsendens, veta vi icke – men åtminstone på jorden endast människans. I egentlig mening gäller derföre blott om människan, att hon har en vilja, fritt val, skuld i handlingen. Om Gud sägas det oegentligt: ty Gud kan vilja blott att har icke val, icke skuld. D. ä. det är vetande = Skolastik<en> det eviga förnuftet i Gud såsom verldslag. Men derföre finnes icke heller det Rätta till, är icke verkligt, icke något gjordt, handladt annorstädes än i den menskliga handlingen. Och om vi antaga, att dock Rätt skall finnas i verlden – religiöst, att det Rätta tillhör det gudomliga vetandet finnes hos Gud såsom vetande, det eviga förnuftet sås<om> lag – och att det derföre skall blifva verkligt, vara rätt actu, så är detta det gudomliga ändamålet i handlingens verld, att det Rätta skall vara – utan vidare.

Derföre äro samhälle och stat öfverhufvud alla dessa formationer, som tillhöra handlingens verld, ingalunda anstalter för individernas förnöjelse, utan som de skola kallas anstalter – sådane för det Rättas tillvaro på jorden, i verlden.

Är säker, att denna åsigt i H<errarnes> bättre öfvertygelse redan är för handen. Ungdomen vill minst ett lif på denna jord för sin egen skuld, med sig till ändamål. Den vill uppoffra sig – för andra människor, för fäderneslandet, för menskligheten. En stat, gjord för dess egen lycksalighet vill den ingalunda veta af. Den bildade ungdom, som lärt sig skatta vetandet högt och högst, vill likväl icke veta blott för sin egen skuld. Äfven för sina högsta stråfvanden ställer den ett ändamål öfver individen och dess tillvaro.

Men denna uppfattning af den egna bestämmelsen innebär ju, att alla individers, alla människors uppfattning af sin bestämelse borde vara densamma. Ingen skall arbeta och sträfva för sig. Alla skola arbeta och sträfva för *Menskligheten*. Detta är vanligen det högsta ändamålet, slutändamålet bortom icke blott fäderneslandets trånga gräns, utan bortom den närvarande stundens – vidgar synkretsen i rum och tid. Men hvem är menskligheten, för hvilken alla menskliga individer skola uppoffra sig? När alla människor i evinnerlig tid skola söka äfven vishet och dygd icke för sig; för hvem skola de då söka dem? H«errarne» hafva kanske icke alla tänkt på att reda denna fråga. Svaret är redan anfördt: de skola söka dem, på det att det Rätta må vara till *i verlden* – denna Guds tanke blifva verklighet, egentligen blifva Rätt, ett faktum, icke blott en tanke.

Antiken, som icke visste af en mensklighet och en mensklighetens historia – den Grekiska antiken ||*i sin kulmination*|| fattade menskligheten såsom en kvalitet, en beskaffenhet hos individen. Individen skulle i sig framställa den fulländade menskligheten, lekamligt och andligt. Så precist uttryckt kom detta dock icke hos den till medvetandet. Tyska hedningar hafva först bragt den saken till klarhet. Det är ett betraktelsesätt, som utgått ur den antika konstförgudningen. Jupiter – Goethe är den oöfverträffliga modellen. Men egentligen hör lifvet i samhälle och stat icke hela denna representation af menskligheten till. I opera omnia, må vara, skall den framstå – de skönlitterära nemligen. Men hufvudsakligen i uppträdandet, i comportementet, i konversationen, i salonen – på sällskapsteatern i sin kulmination, säger en tysk sedelärare.

Sådant är äckligt. Föreställningen fattar genast deremot den fulländade mensklighetsrepresentanten inför sin kammartjenare. Jupiter bredvid Fräulein Vulpus.

Vida hedersamare är den vanligen väl materialistiska egoismen hvilken såsom teori har sitt hemland egentligen» hos de Romaniska folken och i Frankrike, men äfv«en» adopterad af tyskarna o«ch» i deras filosofi. || Den bekymrar sig åtminstone om samhälle och stat såsom en sak af värde. Den håller på dem såsom temligen kloka rättsanstalter, hvilka man med omsorg bör timra ihop, drifva och dikta, måla och tapetsera – för att individen må ega icke blott skydd utan äfven trefnad i dessa boningar. Det skall också göras lätt att i dem få lektyr och musik – efter en god och närande middag. De äro rättsanstalter med vägg och lås. Men också kulturanstalter. Icke blott lekamlig trefnad skola de bereda. Nej, de upphöjdt tänkande fordra af dem också andlig kultur: upplysning, sätt att lefva och skicka sig i denna värld.

Men vi böra icke vara orättvisa. Mången tager saken så och begär likväl föga för sig sjelf, endast för individerna öfverhufvud. En man af upphöjdare sinnelag begär i familjen föga för sig, men uppoffrar sig för maka och barn. Tusendetal äro de, som i samhällslifvet egna bästa och mesta delen af sina bemödanden åt sina likar – dessas kristendom, skolkunskap, upplysande genom läsning, god arbetsförtjenst, goda sunda boningar, tillreklig föda, glädje af lifvet m. m. De vilja inrätta alla dessa statsanstalter så, att alla i dem och genom dem blifva lyckliga, lekamligen och andligen. Menskligheten, för hvilken de arbeta är alla människors broderskap, fred, frihet och lycksalighet på jorden och – om väl – ännu bortom jordlifvets gräns.

För dem är det då en lycka, att målet aldrig vinnes, ändamålet aldrig förverkligas. Ty skulle detta ske, funnes ingenting mera att sträfva för. Obestridligt är, att det i allt detta går framåt. Men det måste dock

förblifva vid ösandet i ett Danaidernas såll. Och för den, mensklighet, som varit, kan dock platt ingenting göras. Ett kommande slägte inom en viss krets, för en viss tid får det bättre. Men äfven detta goda är fullt af elände och tårar. Och historien lärer, att det har sin öfvergång till ett sämre – medan det Goda på en annan punkt, åter för en tid dyker upp. Och de förgångna slägtena – deras elände är dock ohjelpigt. Hvad båtar det, hvad den år 1900 lefvande menskligheten må vara – då genom många tusental år menskligheten ingenting deraf varit.

Det är allt detta det i individernas och folkens lif vexlande och förgängliga. Blott ett består: att det Rätta sker alltid och allestädes, ytterst såsom världshistoriens – den faktiska icke vetenskapen – dom öfver alla individer och folk, i hvilken dom åter alla hafva sitt värf: dömda – domare – gerningsmän – exekutorer. Deri hafva alla tider icke blott det – utan alla deri lika, lika förnuftigt nödvändiga för det Rättas vara.

Icke ett abstrakt slutändamål – alltid närvarande verklighet.

Deri individen icke medel. Att göra det Rätta = att vara fri = friheten sann mensklighet, mensklig natur och fulländning. Menniskan deri specifik i verlden – såsom det Rätta hennes specifika verk,

Mina Herrar. Förstår väl, att Herrarne icke funnit det vid slutet af gårdagens föreläsning sagda rätt klart och öfvertygande.

Nemligen man kan fråga: Förhåller det sig icke med det Rätta såsom med individernas lycka, välstånd, upplysning, dygd, att det är ett eftersträfvadt, aldrig realiseradt ideal, att det kan finnas och icke finnas, att det orätta på jorden sker lika ofta som det Rätta.

Det Rätta finnes ju, sade vi, har ju tillvaro i människans handlingar, i individernas. Och om individernas lif är detta tillfälliga, förgängliga – förhåller det då icke så äfven med det Rätta, som i detta lif skall komma till stånd? Menniskans lif är syndfullt, eländigt – hvem kan neka det – äfven om man icke med dess strängaste fördömare ville anse det Goda handlingarne i detsamma för ljusglimtar »*rari, vastae in quorqite nantes*»

Men om vi se närmare till, hvad det konkreta Rätta är, måste vi medgifva, att det alltid och allestädes haft verklighet – icke blott på sätt och vis, mer eller mindre såsom individernas lycka, utan absolute.

Hvilken är denna det Rättas verklighet.

Vi hafva i det föregående lärt oss känna en del deraf. Vi hafva sagt: det Rätta är först och främst Familjen – familjelifvet.

Det har funnits alltid och allestädes såsom Rätt 1:o berättigadt, erkänt. 2:o såsom pligt, åliggande: att vara make och far innebär utan vidare pligter, erkända hos alla folk, på alla tider; 3:o det har alltid och allestädes varit härden för folkens medvetande om det Rätta och för seden det Rättas utöfning.

Men man kan genast anmärka, hvad som ligger i klar dag, att familjelifvet varit oändligen olika hos skilda folk och på skilda tider. Det hade icke samma erkännande t. ex. i antiken som hos de kristna folken. Fäder och mödrar finnas, som bevisa sig föga veta och utöfva af sina pligter inbördes och mot barnen. Ur familjen utgår ofta osed i stället för sed. Spartanerne och Söderhafsöboerne lära sina barn stjäla. Det Rätta i familjen är alltså lika vanskligt och föränderligt som individernas lycka. Familjen sträfvar öfverhufvud till det Rätta medger man kanske; men undantagen äro många och det är tillfälligt huru mycket af detta sträfvande förverkligas.

Vi måste medgifva undantagen. Förklaringen öfver dem måste

uppskjutas till längre fram. Men vi finna dock en stor skilnad mellan familjelifvet betraktadt såsom form för det Rättas verklighet och såsom ett medel för individernas lycksalighet.

10 Ty vi kunna icke ungå att erkänna, att familjen såsom form för det Rätta är förnuftigt nödvändig. Historien bär vittnesbörd härom. Armod, okunnighet, t. o. m. laster kunna finnas hos folken. Men ett rättstillstånd i familjen saknas hos dem aldrig, rätt utåt mot andra familjer och rätt familjemedlemmarna emellan. Och hos alla folk är allt rättillstånd deraf beroende, att äktenskapet aktas och en sedlig bar-
nauppföstran finnas. Väststånd, upplysning, äfven moralitet, god vilja,
goda afsigter kan individen vinna äfven utom familjen. Men god sed,
norm vid att göra det, Rätta inplantas endast i den. Individen kan
öfverhufvud sätta sin lycksalighet i, hvad som ligger utom familjelifvet.
Detta medför i sjelfva verket så många omsorger och sorger – att äfven
Sokrates ansåg barnlöshett för en lycka; Stoikern drager sig med Rätta
derifrån; ty jemnmod <***> det icke åt menniskan. Men medvetandet att
hafva uppfyllt en bestämmelse har menniskan deri.

20 Filosofin bevisar familjelifvets förnuftiga nödvändighet derigenom, att det Rätta såsom sedligt Rätt är något omedelbart, gifvet, begrepps-
enligt hos denna omedelbarhetens form, är till utan vidare. Denna det
Rättas omedelbarhet bevisar sig i familjen deri att bestämningen öfver
Rätt och Orätt utgår ur Subjektets, (den tänkande <ch> viljande
individens) omedelbara afgörande, ur det sedliga samvetet såsom
känsla, äktenskaplig <ch> föräldrakärlek. Denna kärlek afgör här i
sista instansen öfver rätt <ch> orätt – och utan protest. Det finnes intet
afgörande deröfver. Ingen mensklig vishet förmår träda i dess ställe,
ingen eger rätt dertill.

30 Detta leder oss till uppmärksamhet på, att till det Rättas verklighet
hörer, att detsamma är makt. Ingenting kan i verlden vara och vara
verkligt, som icke har makt dertill. Man talar om ideernas makt,
sanningens makt. Men detta är bildligt. Sanningen eger makt att
öfvertyga. Men sanningen framstår icke såsom en makt på jorden
konstituerar icke ett välde. Föräldramakten är reel makt; icke blott
lekamlig; den är såsom makt erkänd. Ett folks lagar kunna bestämma
dess gränser; men erkänd är denna makt alltid och allestädes; den gäller
för rätt, emedan den är det Rättas egen makt att göra sig gällande.

40 Vi kunna derföre säga, att det Rätta i denna form, såsom familj är
något på jorden förnuftigt nödvändigt, med makt att såsom sådant
göra sig gällande.

Den andra form af det Rätta, hvarom vi talat, och hvars väsende vi
sökt utreda, är det Medborgerliga Samhället – samhällslifvet.

50 Vi kunna icke här i en resonnerande öfversigt tala om alla dess
momenter. Hvad är i Medborgerliga Samhället Rätt öfverhufvud?
Samhällslagen. N. B. Icke skriften, men denna sed, detta allmängiltiga
handlingssätt som är lag. Exempelvis pars pro toto: Eganderätten =
den väsentligaste delen af samhällslagen. Denna Eganderätten alltid
och allestädes erkänd – och verklig, i egarens besittande och brukning,
utöfvad rätt, samt i icke egarens erkännande deraf. Gör sig såsom makt
gällande i samhället. Eller; Samhället är denna det Rättas makt,
särskildt såsom sådan framträdande i lagskipningen och administra-
tionen.

Det är en slående makt. Inga protester hjelpa. Det Rätta skall vara.
Makten ligger icke i anstalten eller i något uppdrag af pluraliteten. Den
ligger i allas görande och låtande. När ett helt folk gör på ett sätt, t. ex.
respekterar och utöfvar eganderätten, så kan omöjligt en individ sätta

sig deremot, göra annorlunda, mota strömmen. Derföre det Rätta samhällsmakt.

I familjen makten hos det Rättas görare, föräldrarna. I Samhällens denna makt objektiv för sig – reflekterad på sig – i samhällsmyndigheterna.

Tagit eganderätten till exempel. Icke ringa betydelslös. Vid den, makt öfver tingen, all handling bunden – i den personliga friheten verklighet. Vid den och såsom dess grund i samhället: Aftalet. Äfven detta lämpligt exempel. Ty rätt och makt – alltid och allestädes.

Om det Rätta såsom samhällets gäller dessa undantag som för familjen. Att individen bryter deremot, betyder intet; ty derigenom upphäfvades icke. Makten gör sig gällande. Men tider i folkens lif finnas, då rättstillståndet upplöst mer eller mindre. Detta sin närmaste förklaring deri, att det Rätta såsom samhällets makt förmedladt – har sin rot i familjen men sin förmedlande grund i Staten. Försvinner, negeras för det i staten rätta – t. ex. egendomen skall uppoffras detta rätt. Likaså förlorar sitt fäste i statens ofta våldsamma utvecklingsfaser – faller för en högre rätt – men för att rekonstitueras.

Derföre är också rättsmedvetandet och individens förhållande till det Rätta i samhället passivt = Laglydnad.

I familjen aktivt kärlek – ty det Rätta skapas – bestämmes.

I samhället står det färdigt mot individen såsom makt. Här kommer det Rätta och lycksaligheten: välståndet m. m. i kollision, nemligen så, att dessa skola vara, men enkigt samhällsordningens mått, d. v. s. i den form, på det sätt vinnas och vara till, som det utgör det i samhället Rätta. Sjelfva den fråga vi här afhandlat – om individen är ändamål eller det Rätta, har här, i samhället sin reela dialektik.

Om den tredje formen för det sedligt Rätta – Staten – det politiskt Rätta skola vi såsom hufvudföremål för betraktelsen tala.

—
Ber repetera;

Mina Herrar. Sökte senast skildra huru dessa tvenne former för det Rätta: familjen och medborgerliga samhället, förete karakteren af förnuftig nödvändighet.

De hafva alltid och allestädes: hos alla folk, på alla tider varit till och gällt för rätt, haft karakteren deraf. D. ä. detta lif, familjelifvet, medborgerliga samhällslifvet har haft denna karakter, dessa handlingar, detta handlingssätt, hvori de bestå, hafva på jorden i denna betydelse gällt, såsom det Rätta.

Denna det medborgerliga samhällslifvets karakter, kan äfven uppfattas under samma tre synpunkter som familjelifvets.

Nemligen 1:o Det är berättigadt – t. ex. eganderättens utöfvande, aftals ingående o. s. v. 2:o det innebär pligt, underkastelse under en allmän ordning, under lag och sed »laglydnad» – d. v. s. 3:o det är rätt såsom det bestående, förhandenvarande, allmängiltiga rätta. N. B. Individens handlingssätt rätt såvida allmängiltigt – och det allmängiltiga det utan vidare på jordens rätta = Makt.

Om korrt repetera gången af vår betraktelse:

– att endast människan handlar, gör något, är verksam med karakteren af Rätt.

– att det Rätta i verlden finnes blott på denna jord – vi veta icke annat.

– att individens Goda, välstånd, lycka, t. o. m. upplysning och dygd är det tillfälliga – kan finnas och icke finnas.

– men att det Rätta är absolute, förnuftigt nödvändigt, alltid och allestädes – hos alla folk på alla tider;

– att derföre detta, karakteren af rätt i den menckliga handlingen är bestämmeelse; icke individens Goda det förnuftigt nödvändiga, icke det tillfälliga;

Detta: att det Rätta är absolute, visadt i exempel, tillika en återblick på det tidigare genomgångna.

10 Nemkigen det sedligt Rätta, det faktiska, verkliga. Icke objektiv teori – vetande Abstrakt Rätt. Icke heller blott subjektiv mening, afsigt, morakiskt sinnelag, dygd, det menade Goda, Moralitet, det Subjektiva Rätta, utan det Rätta, som är en makt i verlden och har makt – att vara till och bestå – i hvilket den objektiva teorin, Abstrakta Rätta och det Moraliska Subjektets Rätt såsom samvetets afgörande sammanfalla.

Detta, det sedligt Rättas former, Familj, Medborgerligt Samhälle.

20 De äro makter på jorden, erkända makter, för Rätt erkända, makter att göra sig såsom Rätt gällande. De äro icke tillfälliga. De förgås icke. Man kan resonnera om, huruvida de skola vara eller icke vara. Men det är dårens prat. De äro och bestå. D. v. s. familjer och samhällen uppkomma och förgås, bildas och upplösas. Men såsom Rätt, det rättas former, äro de oförgängliga, utan upphof och undergång. Ingen mencklig makt gör dem dertill; ingen förmår beröfva dem denna karakter af Rätt – af fakta som på jorden – och i verlden – skola vara, förnuftigt – nödvändiga – med karakter af Rätt.

Vi hafva sökt upplysa denna betraktelse genom föreställningen om det Rätta hos Gud: att det är vetande, Idee; icke handling, faktum; ty hvad Gud gör, kan hvarken vara rätt eller orätt. Deri finnas intet val. Det är sjelfnödvändigt – enligt Guds väsende.

30 Det Rätta såsom faktum, är så det Rättas idee hos Gud förverkligadt, gjord till ett faktum, handling, det faktiskt Rätta. Detta Rätta blott på jorden – i dessa sagda former och i Staten såsom den tredje.

Detta är något helt annat, än om man säger: samhället är en rättsanstalt – nemkigen för att skaffa individerna rätt, upprätthålla deras rättigheter, skipa rätt dem emellan. Det finnes då der för något individernas behof. Det kan vara eller icke vara. Man kan hitta på andra anstalter att sätta i dess ställe. När alla individer äro dygdiga, behöfves det icke alls – o. s. v.

40 Man stannar dervid också i evighet i okunnighet om, hvarföre individerna och deras behof skola vara. De få icke heller rätt – endast taliter qualiter – d. v. s. individens rätt.

Men när individen är der, för att göra det Rätta verkligt – i sina handlingar gifva det verklighet, på jorden icke blott, utan in rerum natura – då har han en bestämmeelse – den att utföra Guds tankar.

Och samhället är icke någon anstalt alls, utan sjelfva dessa individerna det Rätta förverkligande handlingar – icke den ena och andra, icke heller deras summa, utan denna process af handlingar, sammanhängande i tid och rum, i hvilken det Rätta är till – ytterst såsom sjelfva sammanhanget – den sedliga Verldsordningen.

50 Medborgerliga Samhället har en mängd anstalter, institutioner, samhällsmyndigheterna, som representera det Rättas makt. Angående dem kunna öfverenskommelser träffas; deras inrättning är tillfällig och föränderlig, så tillvida, att den ena eller andra kan vara eller icke vara, hafva den ena eller andra formen.

Men de äro icke makten. De endast representera den. Makten är medborgarnas samstämmiga görande och låtande, nemligen det, som i

detta gäller för Rätt, seden, den för Rätt erkända och gällande allmänna handlingssättet.

N. B. (För dem af H^{err}arne), som icke äro förtrogna med terminologin: Medborgerligt Samhälle = all den verksamhet, som icke faller inom familjen, icke heller är politisk verksamhet. Seden i den; det i den Rätta).

Men äfven samhällsinstitutionerna äro öfverhufvud icke tillfälliga. Det Rätta i Samhället består färdigt. Individen träder dertill. Han tillfrågas icke derom. Detta Rätta är det *allmängiltiga* Rätta,

Det har denna grund och betydelse, att vara Rätt, emedan bestående, allmängiltigt; förhandenvarande sed. Det skall derföre vara allmänt känt. Deraf den positiva lagen. Denna är derföre i Samhället gifven, förhandenvarande lag. Dess stiftande faller icke inom samhällslifvet, utan tillhör Staten, är politisk akt. Men denna lagstiftning för Medborgerliga Samhället hvilar på samhällsseden, uttalar det i denna gällande Rätta. Det är alltså icke tillfälligt, utan förnuftigt nödvändigt, att lagen öfverhufvud skall vara; likaså, att dess innehåll är vid seden bundet. Icke heller är det tillfälligt, att institutioner finnas, som skipa lag och uppehålla dess giltighet mot individens godtycke. Men ordnandet af dessa myndigheter, deras speciela form, måste bero af mänsklig klokhet, har detta moment af tillfällighet.

Seden deremot, det i det allmänna handlingssättet Rätta, som ger lagen och samhällsinstitutionerna deras makt, hvilar på dessa eviga grundvalar – det Rättas idee hos Gud – d. v. s. i sig. Personlighetens Rätt, det Abstrakt Rätta, och Moraliteten Subjektets Rätt – men dessa förverkligade historiskt, i ett folks med den, allmänt mänskliga utvecklingen sammanhängande historia – den sedliga världsordningen – således förnuftigt nödvändig i sina principer och i dessas förverkligande. Detta är icke föranstaltadt, icke beroende af klokhet, icke tillfälligt, för ett fremmande ändamål, utan ändamål i sig – att det Rätta på jorden (och i världen) skall vara till, vara verkligt.

Det är om detta betraktelsesätt, jag velat erinra. För dem, som känna Rättsfilosofin bevisadt. För andra en ledning till den synpunkt ur hvilken vi betrakta Staten.

Vill likaså i korrt återblick erinra om de momenter, genom hvilka denna sedliga världsordning skiljer sig från Naturordningen – det Rättas förnuftiga nödvändighet från den blinda, ofria naturnödvändigheten – att den i sjelfva verket är frihet,

M^{ina} H^{errar}. Hegel säger: »Att viljan vill sig sjelf» – detta är frihet. En sådan definition är mycket abstrakt; men den är klar och öfvertygande. Fri är den vilja, som tar sitt viljandes innehåll endast ur sig sjelf, och sjelf bestämmer sig för det ena eller andra innehållet.

Ty detta är väl frihet, om det tänkande och viljande Subjektet är underkastadt endast sin egen lag.

Men Hegel tillägger denna frihets, den fria viljans, *verklighet* är det Rätta.

Nemligen viljan, viljandet är icke menande att vilja, att man föreställer sig något, som kunde och borde göras o. s. v. Viljan såsom verklig är praktisk, handling, har en tillvaro i rummet, icke såsom vetandet blott i tiden, i verklig, konkret handling. Att vilja: det är för människan att begagana kroppen och de yttre tingen såsom medel för förestälda, tänkta ändamål.

All handling således, hvori viljan följer sin egen lag, i hvilken viljan såsom absolut bestämmande är verklig – är Rätt. All handling, hvilken

viljan icke bestämmer är Orätt.

Rättsfilosofins hela uppgift består i att uppvisa, huru och på hvad sätt viljan har denna verklighet, i hvilka handlingar den är sig sjelf bestämmande, är fri.

Vi kunna icke återtaga hela den framställning, i hvilken detta blifvit utveckladt. Dess resultat är, att viljan är fri i den grad den är förnuftig; och att den är förnuftig i den grad, den gör historiens, den sedliga verldsordningens verk – enligt vårt tidigare betraktelsesätt, gör i verlden verklig det Rättas, den sedliga verldsordningens idee hos Gud.

10 Den menniska, som icke nöjes med denna frihet, hon har ingen. Oförnuft kan icke vara frihet – och förnuft kan icke vara något, som står utom verldsordningen.

Endast tre momenter i viljans väsende vilja vi korrt åter upptaga, för att förtydliga det sagda.

Det första momentet är psykologiskt, angår viljan såsom formel process, utan afseende på viljandets innehåll.

Viljan är sjelfmedveten, sjelfmedveten – den individuella, subjektiva andens medvetande om sig såsom makt att i handling utgå.

20 Det abstrakta teoretiska sjelfmedvetandet. Jag = Jag.

Det praktiska = det rena innehållslösa viljandet, dess medvetande om sig såsom makt att gifva sig ett innehåll.

Men abstraktion från innehållet. Detta gifvet såsom bestämda drifter, böjelser, begär, intressen. Makten = makt att välja mellan dessa, att göra det enas eller andras innehåll till handlingens innehåll. Godtyckligt val = Friheten såsom godtycke. Liberum arbitrium.

Men denna frihet = ofrihet, emedan grundlös, utan grund för valet. Ju friare, godtyckligare, desto mera tillfälligt och ofritt. I sjelfva verket begärens och intressenas välde – ofri passion.

30 Det är denna godtyckets ofrihet, som drifver viljan att söka en grund för handlingen, en förnuftig grund öfverhufvud ett förnuftigt sammanhang, så att i den ena finnas en förnuftig grund för öfvergången till den andra.

Läran om det Rätta är framställning af detta förnuftiga sammanhang som friheten fordrar. De båda andra momenterna, om hvilka nämndes, tillhöra Rättsfilosofin och angå denna förnuftiga frihet, viljans väsende, såsom viljande af ett förnuftigt innehåll.

40 N. B. Skilnaden från det Psykologiska Redan till detta hör naturligtvis, att viljan skall vara förnuftig, d. v. s. tänkande. Men detta en fordran. Dess uppfyllande viljandets förnuftiga sammanhang – innehållet – det Rätta. Det Rättas förnuftighet och sammanhang sökas i: o ur dess begrepp, såsom teori. Denna teori är Naturrätt, det af naturen, i sig, utan vidare, d. v. s. utan afseende på särskilda objektiva förhållanden eller på Subjektets åsigter och afsigter – Rätta – det Abstrakta Rätta. Första rättsfilosofiska disciplin.

Måste lemna derhän dess innehåll tala här blott om frihetens verklighet i en sålunda bestämd förnuftig handling.

50 Är klart att icke frihet deri. Ty handlingen kan icke bestämmas abstracte. T. ex. personlig frihet är Rätt. Men något blott negativt. Egendom är Rätt. Menniskan skall besitta jorden, bruka den. Men *cui bono?* Monne endast för att bruka? Sålunda bestämmes handlingen icke. D. v. s. den får denna abstrakta bestämning. Men den är otillräcklig. Det står öppet att använda den personliga friheten och egendomen till hvad som helst. Godtycket är kvar. Det måste vara kvar, ty handlingen ännu utan ändamål deröfver utan konkret innehåll. Dessa abstrakta bestämningar är blott der, Men den godtyckliga bestämning-

en skall icke vara. Den är det Orätta. Den är ofrihet.

Den abstrakta teorin visar på denna brist ofriheten det Orätta. Till den allmänna rättsformen skall komma ett innehåll, hvilket Subjektet såsom ändamål inlägger deri – men hvilket, öfver det, skall hafva karakteren af förnuftighet – vara allmänt gällande.

Detta innehåll är likväl icke blott demonstration. Subjektet skall ur sig inlägga det i handlingen. Denna var fordran – bristen i det Abstrakta Rätta. N. B.

Här det tredje momentet af de nämnda. Läran härom ny disciplin Moralen.

Menniskan skall taga det Rätta ur sitt subjektiva medvetande. Eljest icke Rätt – eljest icke frihet. Spetsen af detta medvetande Samvetet.

Men mot Subjekt står Subjekt. Det vill säga: mot subjektet alla andra, handlingens objektiva, verld. Subjektets viljande oberoende af, med eller mot denna = ofrihet. Endast subjektivt – Rätt, Subjektets-Goda = det Onda.

Detta det tredje.

Subjektet reflekteras häri på betydelsen af sitt afgörande ur sig. Hvarifrån detta? Hemtadt ur denna handlingens verld, mot hvilken det subjektiva afgörandet sätter sig.

Häri erkännandet – att det Rätta redan i verlden är verkligt, objektivt, en sedlig verldsordning och att friheten är i den verklig – emedan nemligen redan utgångspunkten: att viljan fri såsom förnuftig, i förnuftigt sammanhängande handling,

Måna Herrar. Senast började en framställning för ådagaläggande, huru fullgörandet af den sedliga verldsordningens verk äfven är frihet.

Betraktande först viljan ur psykologisk synpunkt såsom makt att i bestämning utgå – viljan i dess abstrakta begrepp.

Anden är icke denna abstraktion. Alltid ett bestämdt viljande. Men anden är teoretiskt denna makt att abstrahera från bestämningen, i hvarje Nu – och praktiskt denna makt att i bestämning utgå. Detta viljans abstrakta medvetande om sig – dess sjelfmedvetande, förnuftigt moment med betydelsen af det för allt bestämdt viljande till grunden liggande movimentet.

Denna makt, sade vi, att i bestämning utgå är Godtycke – liberum arbitrium. Fritt val. Skall finnas. Men i sig grundlöst. Valet godtyckligt, när intet motiv, intet skäl, inga grunder. Det är aldrig sådant. Det ena eller andra begäret eller intresset verkar. Men tillfälligt hvilket. Godtycket slår derföre om i sin motsats, tvång beroende af de gifna begären och intressena. Detta icke blott för spekulationer utan faktiskt i Subjektets viljande. Medvetandet om tvånget drifver att söka befrielse frihet i förnuftet förnuftigt viljande, ur en förnuftig grund.

Vidare: öfvergick till betraktande af viljan ur rättsfilosofins synpunkt. Detta nemligen: att viljan vill sin förnuftighet = sann frihet. Hegel: viljan vill sig sjelf – nemligen den förnuftiga viljan. På psykologins synpunkt fordran. Att denna fordran uppfylles, att denna viljans sanna frihet är verklig = Rätt.

Förnuftigheten = teorin. Det Rätta såsom teori – objektiv, allmängiltig sanning = Naturrätt, Abstrakt rätt – Allmänna rättssater.

Exempel. Personlig frihet – Egande Rätt-Aftal – på engång rätt och frihet.

Men ingen handling till sitt innehåll en sådan allmän sats. Derved ännu bestämmingslös, utan ändamål, ändamålslös. Godtycket d. ä. oförnuftet tvånget har derinom ännu ett vidt fält – Orätt – Ofrihet.

Detta det andra.

Tredje se föregående,

10 Det anförda anspråket på subjektiv frihet. Subjektets Rätt i all mänsklig handling – tillhör den kristna kulturen. Herrarne veta, att för antiken rådde fatum. Likaså voro staten och dess lagar en gifven makt, gudomlig till sitt ursprung, under hvilken Subjektet utan vidare skulle böja sig. Herrarne veta, med hvilken revolution Sokrates uppträdande verkade i Grekland. Dess kärna var anspråket på Subjektets-rätt – denna Subjektets frihet att afgöra öfver rätt och orätt – Moralen.

I Kristendomen denna grundsats. Menniskan förhåller sig endast till Gud. Tron afgör. I början det Rätta icke alls af denna verld. Den är synd ondt, orätt. Subjektet drager sig helt och hållet tillbaka på sig sjelf.

Men antikens bildning invercade. De jordiska förhållandena rättfärdigas: familj och stat, deri dock rätt.

20 En med sagde kristendomens grundsats sammanhängande lära, af den härflytande: alla människors likhet inför Gud. Deraf allmänt mänsklig rätt såsom berättigande.

Denna allmänna mänskliga rätt – det teoretisk Rätta, Naturrätten, Abstrakt Rätt. Såsom särskild disciplin utbildad först i 17:e seklets början: Hobbes och Grotius.

Derjemte Moralen. Äfven fri vetenskap först genom antikens inflytande. Tidigare: gudomligt bud, Kristi efterföljd. Redan i Skolastiken försök att vetenskapligt rättfärdiga. I nyare tiden Moralprinciper.

Dessa två discipliner – Naturrätt, Moral.

Den stora skilnaden i betraktelsesättet.

30 Att öfverhufvud det i samhälle och stat Rätta – det Rätta in concreto – härleddes ur Naturrätten. Nemligen det af naturen Rätta, teorin, kan icke förverkligas utom samhället. Detta nödvändigt – nödfallsanstalt, tvångsanstalt – för människornas ondska skuld. Detta det allmänna betraktelsesättet.

Hegel's stora förtjenst: Subjektets rätt, subjektets frihet att afgöra skall komma till teorin. Men detta afgörande såsom förnuftigt finnes blott i familjen, samhället, staten.

40 Det är detta, hvartill vi kommit, att det Rätta i samhället öfverhufvud icke är öfverenskommet, anstaltadt, utan det förnuftiga, verkliga Rätta, hvori Subjektet har sin frihet verklig – viljan såsom förnuftig är verklig,

Statslära

Vårterminen 1863.

6 – 10,

Mina Herrar. Senast korrt: frihetens förhållande till det abstrakt Rätta och Subjektets Rätt. Det Rätta såsom naturrättsligt och moraliskt Rätt.

50 Det Naturrätta allmänna satser. Godtycket har spelrum inom deras gränser. Emedan godtycke, grundlös handling, äfven ofrihet.

Ett ändamål i handlingen skall dock finnas. Denna frihet för Subjektets afgörande inom abstrakta Rättas satser, är berättigadt moment. Subjektet skall bestämma handlingens ändamål. Det moraliskt, det subjektivt Rätta. Att moraliskt = Rätt enligt subjektets

insigt, öfvertygelse = pligt. Pligt endast den handling, subjektet för Rätt erkänner.

Men denna frihet – ytterst samvetets afgörande saknar som sådan verklighet, emedan det blir tillfälligt, om subjektets ändamål realiseras eller icke. När Individen bestämmer handlingar blott enligt sin subjektiva öfvertygelse, är det tillfälligt, om handlingen i verkligheten finner någon plats – om ändamålet realiseras eller icke, om detta subjektets Rätta kommer till stånd.

I det subjektiva afgörandet öfver det Rätta alltså denna ofrihet, att subjektet i handlingen möter en objektiv ordning, samhällslifvet, historien, den sedliga verldsordningen, oberoende af subjektets bestämmande. Endast i öfverensstämmelse med denna objektiva ordning realiseras ändamålet – eljest icke.

10

I medvetandet härom reflekteras Subjektet på sitt eget bestämmandes innehåll, på sitt samvete, sitt medvetande om godt och ondt (rätt och orätt) och erkänner, att detta af den förhandenvarande objektiva ordningen beror – är bildadt, väl eller illa bildadt – att Subjektets medvetande om det Rätta är beroende af uppfostran, lefnadsferanhet o. s. v.

Valet mellan frihet och ofrihet är alltså valet mellan handlingssättets öfverensstämmelse med den objektiva ordningen, det redan förhandenvarande, i dessa bestämda former: familj, samhälle, stat verkliga Rätta – det fasta Rättstillståndet – hvad vi kallat det sedligt Rätta, Samvetet såsom bestämmande handlingen ur det sedligt Rätta såsom grund är sedligt Samvete.

20

Denna den stora skilnaden mellan vår uppfattning af samhällets betydelse öfverhufvud – och den, mot hvilken vi vändt våra anmärkningar.

Rättsteorin – det Naturrätta – skall icke blott utgöra botten för det sedligt Rätta – den har i sjelfva verket alltid och allestädes utgjort denna botten. Det är, som sagdt, först för 200 år tillbaka den blifvit vetenskaplig teori, efter att i årtusenden hafva gällt i alla folks sed och lag.

30

Men äfven det subjektivt, det moraliskt Rätta skall i samhället hafva verklighet – och har den: ty det är blott enkligt sin egen öfvertygelse om det Rätta subjektet kan handla – enkligt eget afgörande, beslut, men detta afgörande har betydelse endast då det i handling förmår göra sig gällande, d. v. s. då det lägger det bestående Rätta till grund, erkänner, detta som sådant och besluter på grund deraf – till handlingar, som af den äro en förnuftig följd.

40

Nu har teorin, såsom sagdt, länge afsedt endast det abstrakt Rätta och dess förverkligande i samhället. Detta en anstalt för detta förverkligande, egentligen nödfallsanstalt.

Äfven om man höjt sig högre och afsett det moraliskt Rätta – det Goda såsom ändamål, individernas sedliga kultur, har samhället blifvit – dertill – en kulturanstalt.

Enligt Hegel's uppfattning deremot: Samhället = sjelfva dessa handlingar, som bilda det sedliga det verkliga det historiskt tillvarande Rätta, icke blott rättssats, eller subjektiv öfvertygelse, utan bestående objektiv, förnuftig ordning och makt.

50

Denna verklighet, frihetens verklighet. Ty både rättsteori för sig och subjektiv öfvertygelse om det Rätta, viljan till det Goda för sig – ofrihet. I denna verklighet fordran på viljans förnuftighet såsom sann frihet (Psykologin) realiserad. Det vill också säga: emedan denna

verklighet = Rätta (= att den fria viljan är verklig) det Rättas ***.

Sedan betrakta friheten inom denna sfer.

Öfverhufvud kan handlingen icke bestämmas efter en allmän rättsats, icke heller efter goda afsigter. Den är omni modo determinatum. Den sker i förhållanden, som för den äro egendomliga. *Rättsatsen* skall enkligt dessa tillämpas. Afsigten ändamålet i öfverensstämmelse med dem modifieras.

10 Detta bevisar sig i *familjen*: Handlingen må utgå ur grundsatser, afse bestämda ändamål. Hvad i hvarje Nu skall ske det bestämmas af familjemedlemmarnes ömsesidiga kärlek – makarnes inbördes – föräldrarnas och barnens ömsesidiga. Ingen annan fremmande, kan hitta på det rätta. Ingen annan säker ledare finnes för familjemedlemmarne. Det är det sedliga samvete, koncentreradt i detta intresse, och denna känsla.

N. B. På den naturliga driftens och ömhetens botten – men icke denna, utan sedlig vilja – i handling verksam.

20 Friheten? denna omätliga att bestämma inom denna krets – vara den enda dödliga, som det förmår, inom denna krets, i hvilken en nations sed har sin hård, sin fasta grundval och sin utveckling.

Men likväl ännu inskränkt – emedan blott inom denna krets. Den sed, der råder, göres gällande och vidare utvecklas, har sin historiska grund, är ärfd. N. B. Och familjelifvet sträfvar sjelft att öppna sig för samhällsedens inflytande – N. B. såsom i alla sina momenter af samhället beroende. Äktenskap. Familjeegendom, civilisation,

(Nästa Lect(ion).)

För friheten fordras sjelfbestämning inom denna vidare sfer, som innesluter Familjens i Medborg(erliga) Samhällets.

30 Men individen formerar familjen. Den uppstår med hans beslut. Medborg(erliga) Samhället deremot är färdigt. Derföre hans förhållande här till det Rätta = förhållande till det färdiga, lagen och seden – gifna, förhanden, erkända och makt.

Sålunda förlust af frihet. Passivitet = Laglydnad (Sedlydnad). Men denna underkastelse nödvändig. Individen föres dertill, genom att verka för sina intressen (familjens). Det Rätta här den form, i hvilken detta sker. Friheten deri, att förvandla laglydnaden till sedlydnad – så att lagen icke tvingar.

40 Men häri sjelfbestämning. Individen måste äfven här i hvarje nu afgöra, hvad seden är. Den är icke stillastående. Den utvecklas jemnt på den grund, som lägges i de nya familjerna. Derföre individen äfven seden bestämmande. Associationerna: de historiska – de fria.

(Men öfverhufvud framstår lagen och dess makt såsom gränsen. Den här gifven. Derföre Medborgerliga Samhället alltid relativt ett lif af underkastelse och tvång.)

50 M(ina) H(kerrar). Den frihet i Familjen, hvarom senast talade, har sin gräns deri, att seden i familjen är ärfd sed, gifven, som blott utvecklas genom familjemedlemmarnas fria sjelfbestämning; att likväl denna utveckling förutsätter stigande upplysning, familjens civilisation (barnens undervisning inbegripen) och deri medborgerliga samhället – ett folks sed och lag; slutligen att familjen är denna inskränkta krets, ämnad att upplösas genom barnens utträdande ur densamma.

Denna frihet är dock stor och verklig. Ty detta, hvad i hvarje ögonblick är Rätt, afgör individen ur sitt sedliga intresse, familjekär-

leken, och afgörandet bestämmer öfver ett folks sed, det hos detsamma rätta eller orätta – alltså äfven medelbart öfver rätt och orätt på jorden.

Men familjen förutsätter det Medborgerliga Samhället – ett folks sed och lag – och upplöses deri. Erinradt, att i alla sina momenter: Äktenskap, Familjeegendomens förvärfvande och vård, och Familjens civilisation af Medborgerliga Samhället beroende – dess funktion, skydd och understöd – N. B. förmedling med den allmänt menliga kulturen. Se föregående,

Bör erinna derom, att betraktat Medborgerliga Samhället under tre momenter: dess begrepp: Sed och Lag, dettas specifikation i lagsystemet och deremot svarande, lagen representerande institutioner – sedens tillvaro såsom makt; slutligen Associationer.

Nemligen i förhållande till positiva lagen i de dess makt representerande institutionerna individen underkastad tvång. Lag och institutioner färdiga – det gällande, erkända och mäktiga Rätta. Exempel.

Individen frigör sig genom seden – lagens källa. Exempel.

Men äfven seden i Medborgerliga Samhället gifven – gäller, straffar med förakt. Den bevisar sig som sådan i den historiska associationen, Kommunen och korporationen.

Dock inom den äfven frigörelsearbetet börjar. Individen skall i sin verksamhet för associationen göra sig erkänd och aktad, derigenom bestämma seden i sitt handlingssätt. Ty individen måste dock alltid med sig afgöra, hvad som är sed eller osed, Men deri fordran på ett afgörande öfver den historiska associationens tradition. Afgörandet skall dock icke vara subjektivt, utan hafva erkännande karakter af allmängiltighet. Häri den Fria associationens rot. I antiken: mysterier – filosofskolor. I medeltiden: munk och riddareordnar, murare o. s. v. I nyare tid: associationer, sällskaper för materiella och andliga intressens främjande N. B. (Väsentligen nationella, inom detta folk. I medeltiden gripande deröfver, emedan nationerna icke formerade och emedan religiös grund. Kyrkan upprätthöll medborgerliga rätt mot det krigiska våldet i seden). I den fria associationen allmänna folkliga sträfvanen – ur allmänna menliga grundsatser. Men dessa debatteras. Exempel. Omröstning afgör – o. s. v. Häri gör den subjektiva öfvertygelsen och friheten sig gällande. Men det Rätta förblir vid det allmängiltiga såsom pluralitetens – icke i och för sig – och underkastelse derunder. Likväl sträfvan till förnuftig frigörelse genom grundsatserna.

Slutligen Kyrkan, historisk och fri,

Måna Herrar. Man kan fråga: äro associationerna ett förnuftigt nödvändigt moment i samhället?

Vi hafva sökt visa det. Seden skall finnas såsom lagens grund och botten – och den är process, utveckling utgående ur familjen. Exempel. Det skall alltså uppvisas, hvar den har sin utveckling och utöfvar sin makt utöfver lagens.

Men vi kunna också hänvisa på historien. Dessa associationer, den historiska, den fria, den religiösa, hafva alltid och allestädes funnits.

För alla samhällsmedlemmar? Ja. Den historiska alltid. Den fria i olika form och grad, derför att den är fri. Men till den hör äfven sällskapslivet – icke utan stort inflytande – för alla. Likaså den religiösa gemenskapen för alla.

Äfven för kvinnan? Ja. Men »*secomodo*». Kvinnans verkar i det allmänna genom mannen. Så i den historiska associationen. Här gäller också: »hustrun är mannens ära» – och det är genom sin ära mannen

bestämmer seden. I den fria associationen – sällskapslivet egentligen kvinnans fält. Men i det moderna samhället äfven andra associationer för ändamål, men egna sig för kvinnan. Den religiösa gemenskapen uppehåller väsentligen hon. – Och genom allt detta äfven utom familjen bestämmande seden – hvarföre aktningen för kvinnan ger ett samhälle godsed.

Men utvecklingen inom associationen, från moment till moment, hvilat väsentligen på frihetens utveckling.

10 Nemligen: Individens afgörande i hvarje nu nödvändigt. Först efterhand seden = vana; hos de gamla förband.

Derföre afgörande ur teorin ur grundsatsen – kritik, icke i föreställningar och tankar, utan i handlingar hvilka göra sig gällande såsom sed.

Detta frigörelse ur den gifna sedens och lagens tvång, i hvarje ny associationsform allt större.

20 Frigörelsen genom sedens förnuftiga grund. I den historiska associationen: Individens öfvertygelse om det Rätta, såvidt den i hans handlingar vinner erkännande. I den fria: öfvertygelsens grund = det allmänt mensch- förnuftig bevisning, ehuru måste stanna vid pluralitetens mening.

Först i den religiösa: öfvertygelsen om det i och för sig Rätta, med gudomlig funktion = det Rätta hos Gud – i ideen.

Det är sålunda vi i det speciela kommit till detta i allmän betraktelse framlagda resultat.

Velat erinra om denna detalj, emedan utgår ur min öfvertygelse, att den fyller en brist i samhällsläran. H(errarne) återfinna den icke annorstädes.

Nödvändig också för begreppslenig öfvergång till läran om Staten strictiori sensu.

30

H(errarne) veta att vi vid öfvergång från läran om familjen icke åtnöjt oss dermed att Medborgerliga samhället är förutsättning i alla momenter N. B. Ty detta då upptaget empiriskt. En förutsättning finnes; men hvilken?

40 Utan hafva sökt visa att familjen sjelf upplöser sig i Medborgerliga Samhälle – nemligen det i familjen Rätta i det allmängiltiga Rätta – och detta såsom makt. D. ä. i familjen det Rätta icke allmängiltigt – icke heller dess makt såsom det allmängiltigas. Men i familjens civilisation göres det Rätta till allmängiltigt får denna betydelse, skall derföre såsom sådant Vara och bevisa sig.

På samma sätt här. Staten i Medborgerliga Samhället förutsatt för Lagarna för Institutionerna.

Men detta empiriskt. Icke den förnuftiga nödvändigheten. Kunde öfverenskommit inom samhället eller ingen stat finnas endast en kommun. S:t Marino. Det är lycka.

Vi säga derföre äfven här. Det Rätta i samhället utvecklar sig till betydelsen af det i och för sig Rätta – med religiös helgd – det som i och för sig i verlden skall vara.

50 Men det Rättas görande, förverkligande i Samhället = laglydnad sedlydnad. Detta ger det Rätta makt, men såsom allmängiltigt Rätt. N. B. Icke makt såsom i och för sig Rätt.

Derföre t. ex. i lagskipningen ett antagande. Och kan inses: sjelfva lagen genom en individs votum. Alltså tillfälligt äfven om det allmängiltigt Rättas makt. Slutat vid ett antagande.

Då det nu Rätta i samhället grund visar sig vara det Rätta i och för

sig, skall *detta* Rätta, för att vara denna grund, verkligen vara, vara makt, Detta är *Staten = det Rätta i och för sig* – och emedan Rätt = faktum = verklighet = makt på jorden. Sådan:

En nations makt.

Att individen handlar med dem. Derutöfver ingen Rätt – ingen domare, ingen makt. Den är suverän makt,

M(ina) H(errar). Vår definition var: Staten är det i och för sig Rätta.

Rätt – d. ä. faktum, verklighet, Vara och Makt att vara – Stat.

Vi böra dock något korrigera denna definition.

Ty det Rätta »i sig», i dess begrepp är det Abstr(akt) Rätta. (Naturrätt).

Det Rätta »för sig», i dubbel mening: 1:o Viljan för sig, på sig reflekterad, medveten om sig såsom Rätt; 2:o det Rätta för sig, uteslutande, blott detta Rätta är det subjektivt Rätta, Subjektets Rätt, Moralens (Pligtlärens innehåll) samvetets Rätta.

Men Rätt-i-och-för sig = Sedligt Rätta öfverhufvud i Familj, Medborgerligt samhälle, Stat.

Nemligen: här har det Abstr(akt) Rätta, det Rätta i sig verklighet – men tillika Subjektets Rätt – subjektets afgörande ur sitt sedliga samvete.

Men icke båda sammanslagna i deras ursprungliga mening – utan det Rätta i denna enhet: objektivt (såsom) det Abstr(akt) Rätta) en förhandenvarande Rättsverld = familj, samhälle, stat – såsom alltid och allestädes tillvarande verklighet och makt, subjektivt, så att denna verklighet intet annat är än subjektets (subjekternas) görande och låtande, hvari för hvarje ögonblick bestämmes, hvad denna objektivitet i sig innebär hvad detta objektivt Rätta är, bestämmer ur detsamma såsom förhandenvarande, men detta, hvad den innebär i hvarje Nu af Subjektet bestämmes.

När vi derföre säga Staten = det Rätta-i-och- för-sig, sammanfattas häri Familj, Samhälle, Stat; eller, såvida Staten latiori innefattar samhälle och familj, utgör detta definition på staten i denna vidsträcktare mening. Men det i och för sig Rätta är det Sedligt Rätta. Derföre *Staten* strictiori sensu = *det Sedligt Rätta i och för sig*.

Hafva att märka: att det Rätta, såsom familj och samhälle, icke bär på sig p regeln af det Rätta i och för sig, af det Sedligt Rätta i dess sanna betydelse. Får denna betydelse först ur Staten, ur denna, såsom förnuftig grund.

Nemligen i familjen det Rätta = denna sed och dess utveckling. Vi kunna finna, att den är en nations sed – d. ä. för vår reflexion, för vår betraktelse har den derigenom denna betydelse och är denna makt. Staten försvarar familjen och det i den gällande Rätta. Denna sed gäller i verlden med nationens makt. Men den gäller icke såsom familjens. I familjen är den blott det sedliga intressets, familjekärlekens makt. Denna är dess framstående betydelse, den pregel den bär på sig. Den är Rätt inom denna inskränkta uppstående och förgående krets.

Likaså det Rätta i Medborg(erliga) Samhället. Rätt såsom bestående, förhandenvarande, utan vidare; det allmängiltiga Rätta – allas; flertalets görande och låtande. N. B. Reflexions allmänhet. Är en nations sed och lag och institutioner; men har icke denna karakter, att vara Rätt och makt i verlden, suverän.

Men här framstår dock det Rätta med betydelsen att absolut gälla – såsom lag. Derifrån finnes ingen appell. Men det gäller grundlöst, endast emedan det består. Äfven då, seden visar sig vara lagens grund,

har den för sitt berättigande ingen annan grund, än att den är erkänd, allmängiltig. D. ä. vi kunna reflexionsvis inse, att den är en nations sed – men deröfver ingen vidare förklaring. Och i samhället gälla lagen och seden *icke derföre*, hafva för sin giltighet icke denna betydelse, utan derföre att de för rätt erkännas. Hvar och en medborgare får, bäst han gitter, söka en förklaring öfver rättsgrunden. Associationen är detta sökande; men icke blott teoretiserande, utan sökande i handling; Derföre sjelfva gestalter af det i samhället Rätta.

10 Först när det Rätta såsom Stat – det Rätta i och för sig visar sig vara det Rättas i samhället förnuftiga grund, får det Rätta både i familjen och samhället en annan betydelse, seden i båda den: att vara en nations sed – en form en uppenbarelse – af det Rätta på jorden och i verlden öfverhufvud – detta Rätta såsom faktum, verklighet, makt – och suvenir makt = Staten.

Hvarföre det Sedligt-Rätta *i och för sig*. Vi hafva sagt: det Rättas idee hos Gud verklig, såsom Rätt i egentlig mening = faktum verklighet.

20 Men detta *Sedligt Rätta* i och för sig står också i samma förhållande till det *sedligt* rätta såsom familj och medborgerligt samhälle – som det *sedligt-rätta* öfverhufvud = *det Rätta* i och för sig till Abstr(akt) Rätt och Subjektets Rätt.

Nemligen: det Rätta i familjen är det *sedligt* Rätta omedelbart – *i sig*. Seden är omedelbar, *i sitt frö*, men fröet icke såsom produkt. Den är verkligen en nations, har i verkligheten sin särskilda nationela differens. Men den har ej i familjen denna betydelse, utan den, att vara allmänt mensklig såsom institutionen. D. v. s. detta senare utgör väl icke nota *Characteristica*. Men dess bestämningslöshet innebär detta: *sed i allmänhet*. Den är derföre också obestämbär: *hvad kärleken fordrar*, hos alla makar fäder och mödrar i verlden. Derföre också t. ex.

30 uppfostran underkastad teorier i oändlighet.

Saken i sitt frö, bestämbar af klimat, jordmon, kultur, det är saken i sitt begrepp. N. B. Begreppet i verkligheten.

I Medborgerliga samhället det Rätta objektiveradt – *för sig*. Seden och lagen der; subjektets *sedliga* viljande här. Detta kommer till medvetande, hvad den i familjen *i sig* är, gifven sed, som utvecklas – färdig och gjord. Den är också Rätt *för sig* i den mening, att den redan, i synnerhet uttalad i lagen är bestämd, ett folks lag, mot andras.

40 Åter i staten Rätt i och för sig icke någon sammansättning af dessa båda – utan Rätt såsom *sedlig* verldsordning, eller i den *sedliga* verldsordningen, hvad som hos och för en nation är Rätt genom dess historia, och dennas sammanhang med verldshistorien. Men att detta så är, att detta Rätta är stat, äfven det bevisar sig, bekräftar sig först, efterhand, i statslifvets momenter, i detta statens begreppsutveckling.

M(ina) H(errar). Önskade, att det i går anförda, icke måtte helt och hållet gå förloradt. Ty derpå beror insigten deri, att familj och samhälle äro momenter i Staten *latiori sensu*. Nemligen: i det *Sedligt* Rätta i och för sig det är det Rätta i och för sig, familjens och samhällets, innefattadt.

50 I familjens civilisation går *dess* Rätta till sin grund, det allmängiltiga Rätta. Familjen ställer deri sjelf denna fordran på sin sed – och upplöser sig i det Medborg(erliga) Samhället. Kommer deri till medvetande om, att *dess* Rättas utgångspunkt, den ärfda seden, i sjelfva verket hör den allmängiltiga till.

Medborgerliga Samhällets Rätt går likaså till sin grund: det Rätta

i Staten – det sedligt) Rätta i och för sig.

Familjens ur det sedliga) intresset utgående Rätta skulle blifva godtycke, tillfällighet, om icke rotadt i det Rätta i Samhället, i den allmängiltiga seden. Denna åter: det Rätta i Samhället, skulle icke hafva någon rättighet att gälla på jorden, skulle icke vara Rätt, om icke en nations – historiska, i världshistorien, till en plats i denna, i den sedliga världsordningen berättigade sed – skulle icke heller hafva makt att i världen bestå. Äfven det allmängiltiga Rätta vore eljest en tillfällig öfverenskommelse, eller ett tillfälligt sammanträffande.

I-sig –; För-sig – i och för sig – termer hos Hegel. Kännedom om deras betydelse för studium nödvändig. I Rättsfilosofin exemplen mest upplysande.

10

Hafva anteciperat: att det Rätta i Staten, elker) såsom Staten, är en Nations historiska görande och låtande.

Menskliga handlingen, handlingens värld öfverhufvud, är på dubbelt sätt vid Naturen bunden.

Viljan utgår ur de djuriska, sinnliga drifterna – psykologiskt, Och icke blott deras tillfredsställande, utan allt viljandes förverkligande begagnas naturföremålen till medel.

20

Så är det Naturrätta, det Abstr(akta) Rätta = rätt öfver kroppen och tingen sås(om) medel – Person(ig) frihet Eganderätt. Och äfven Aftalet är personernas ömsesidiga rätt till sak. Riktigare uttryckt: Rätt i tingen.

Det subjektivt Rätta = det Naturrättas bestämda innehåll. Ändamålet i handlingen. Här drifterna o(ch) begär, utvecklade till böjelser – intressen, hvilkas bestämmande ger det Rätta såsom innehåll. Nemki-ge)n emedan personen reflekterad på sig såsom Subjekt.

I det sedligt Rätta 1:o Familjen utgår från den naturliga driften, könskarleken och ömheten för fostret. Har naturligtvis icke af natur-ändamålet sin betydelse, utan såsom det Rättas verklighet, en form häraf. 2:o Det Medborgerliga Samhället, från individernas begär o(ch) intressen öfverhufvud, hvilka här, systematiseras till allmänna intressen. Ex(empel). – N. B. skilnaden här och i det Subj(ektivt) Rätta. Naturmomentet är således här, att denna mångfald, detta mångtal af individer finnes der, tillsamman i tid och rum.

30

Men mångfalden, mångtalet, innebär ännu icke ett folk, en nation. Det Rätta i Medborgerliga) Samhället har icke betydelsen att vara ett folks. Vi finna det så; men det har i sig icke denna karakter.

3:o I Staten naturmoment: en Folkstam.

Detta icke antagande. I Psykologin – den del, som kallats Anthro-pologi – alla dessa naturmomenter betraktade. Rent naturligt endast för Familjen (d. v. s. psykologiskt, icke mera på Rättsfilosofins stånd-punkt), emedan med djuren gemensamt. Men redan begären äfven psykologiskt redan för föreställningen – allmänna, och böjelserna och intressena bildningens, historiens verk,

40

Så äfven folkstammen. I djurslägtena naturlig art. I människoslägtet stammarne historisk produkt. N. B. Det i Staten Rätta = det historiskt Rätta. Det är ett mångtals görande och låtande, men ett *historiskt* gifvet och *förenadt* mångtals – ett folk.

Men det i Staten Rätta är icke detta görande och låtande öfverhuf-vud, utan det Rätta deri, d. v. s. det historiskt Rätta. Men ett folk, hvars görande och låtande i historien gäller för Rätt, utgör det historiskt Rätta, kalla vi *en Nation*.

50

Detta historiskt Rätta = det Sedligt Rätta i och för sig är Staten. Och vi kunna derföre äfven säga, att folk, hvars görande och låtande är

Staten, är Nation.

Vi skola återkomma till en närmare förklaring. Vi tillägga förut.

En nation handlar icke. Individen handlar. När vi derföre säga: en nations görande och låtande, förstå vi dermed ett sådant individens handlingsätt, hvilket gäller för en nations – har denna betydelse. Många tusen och tietusen och hundratusen kunna verka tillsamman för nationns, ett nationelt ändamål. Men sin betydelse af Rätt har handlingen icke genom denna samverkan med andra handlingar, utan genom sin egen inneboende karakter: att vara en nations Rätta.

10 Individen, det vetande och handlande Subjektet – skall här såsom i all handling afgöra, hvori detta Rätta består. Den det sedliga samvetets form (ellker) förhållande) hvarur människan handlar i familjen, är kärleken; den hvarur handlingen i Medborg(erliga) Samhället bestämmes = Laglydnad. (Sedlydnad). Den åter, hvarur det i Staten Rätta – en nations Rätta bestämmes, kallas *Patriotism*.

Statslära.

Vårterminen 1863

11–15,

20

Mina Herrar). Ett ledsamt afbrott. Ber att få återtaga.

Visade, att för Staten naturförutsättning ett folk såsom folkstam. Dock icke blott natur utan historisk produkt, derföre psykologisk (antropologisk) förutsättning.

Men icke blott antagande, utan fordrad i Statens begrepp. Det allmängiltiga Rätta i Medborg(erliga) Samhället förutsätter ett mångtal – med dess intressen.

30 Men det Sedligt Rätta i och för sig är sedlig verldsordning, det Rätta såsom sig utvecklande historie. Mångtalet skall derföre vara historiskt, bära på sig denna pregel.

Naturligtvis: äfven mångtalet i Medborg(erliga) Samhället är historiskt. Att dessa äro här tillsamman med samma språk, samma sed, samma lag. Men det bär icke på sig denna karakter – emedan icke heller det Rätta i Medborg(erliga) Samhället är Rätt såsom ett moment af den sedliga verldsordningen.

Men i Staten är det Rätta detta. Det är Sedligt Rätta i och för sig – gudomlig helgd – och bevisar sig som sådant i en nations suveräna makt – att icke blott konstituera det Rätta inom sig, utan äfven taga den andliga verldsordningens ledning öfverhufvud i sina händer.

40 Har haft svårt, att förbinda dessa psykologiska = ytterst natur =; förutsättningar med begreppsutvecklingar. Ber Herrarne taga vara derpå.

Har tillagt: Staten är icke en sådan folkstams görande och låtande öfverhufvud, utan det deri Rätta – nemligen att det hör den sedliga verldsordningen till representerar denna. Derföre en folkstam, hvars görande och låtande är sedligt Rätt i och för sig, d. v. s. bär på sig karakteren att vara moment i den sedliga verldsordningen – i historien, faktiskt, bevisar sig som sådant, gäller och erkännes för historiskt Rätt – en sådan folkstam är en Nation.

50 Detta historiskt Rätta = det Sedligt-Rätta i och för sig är Staten. Vi kunna derföre äfven säga: en folkstam, hvars görande och låtande är Staten, är = Nation.

Jag säger en folkstam, icke ett folk.

Vi stå i den motsägelse, att Statens psykologiska förutsättning är en folkstam, men att historien visar oss staten bestående af flera stammar.

Men motsägelsen är skenbar. Folkstammen är sjelf historisk produkt – delning, sammansättning. Så långt historien vittnar om de stammar, hvilka bildat stater, äro de sammansättningar – Grekarna – Romarena – alla det moderna Europas nationer. Och en herrskande stam formerar staten i dess början. Till sammansmältning tenderar stammarna i alla stater. Hvad hos ett icke ännu sammangjutet folk gör sig såsom Stat historiskt gällande, det är en herrskande stams verk – d. ä. det går och gäller i historien för sådant. Österrike – Schweitz – Belgien – England, Frankrike. Asiatiska stater – Förenta Staterna – Sydamerikas – Romarena – Alex(ander) d(en) St(ore)s stat – öfverallt samma företeelse.

10

Nation alltså = icke en folkstam eller flera, utan en folkstams historiska Rätt och Makt, faktisk, verklig – rättare: en folkstams görande och låtande såsom historisk Rätt och Makt.

Det är gifvet: sjelfva den historiska utvecklingen har Rätt att Vara – är Rätt, är Stat. *N. B.* om den hunnit härtill att en folkstam förmår såsom en sig utvecklande nation göra sig gällande – till en den sedliga verldsordningens makt.

Att tvärtom en folkstam skall utgöra *en* Stat – detta framgår icke såsom fordran ur begreppet om staten. Folkstammen är begreppsenlig förutsättning. Men denna fordran är uppfylld, äfven om stammen delas i flera Stater. Vi kunna dock finna, att stammen tenderar till statsenhet – för att i historien gälla; och vi kunna derföre säga, att äfven, detta tillhör den nationela utvecklingen – ehuru här äro tvenne vägar öppna, att sammanslutas eller allt mera åtskiljas till flera stammar.

20

En nations rätt, sträcker sig så långt som dess makt. Härför ryggas den i historien okunniga tillbaka. Men i sjelfva verket är dess makt = dess rätt. Hvad den förmår göra sig till i historien – det är fåfängt att bestrida densamma såsom Rätt. Fråga: om Romarena haft rätt att vara, hvad de varit eller icke, eller om de ännu haft någon rätt derutöfver. Historien har skipat rätt öfver deras tillvaro. När de icke mera hade rätt att vara, hade de icke heller makt dertill. Så med hvarje stat.

30

Nationalitetens rätt såsom teori, det är något annat. Den är såsom teori ny i verlden. Historien har alltid varit menkligheten. Men först kristendomen har bragt detta till medvetande – så sent som för 1 1/2 sekel tillbaka. Först sedan har detta blifvit medveten princip i nationernas lif: att de äro till icke blott för sig, utan med en bestämmelse för menkligheten; vi säga: bestämmelse att göra det Sedligt Rätta i och för sig gällande – göra den sedliga verldsordningens verk. Europas stater hafva mer och mer blifvit tvungna, att uppträda ur en sådan princip – d. ä. nationerna hafva icke haft makt att handla annorlunda (Vestfakiska) freden, Statssystemet). Hvad icke makt, icke Rätt. Teorin afgör icke, men fakta – historien.

40

Såsom detta medvetande om menklighetens historie – denna teori ny, så äfven teorin om nationaliteternas rätt ännu nyare – rätt att hafva denna bestämmelse för menkligheten.

Likväl icke blott teori. Har gällt evinnerliga – såsom att historien varit menklighetens. Alla nationer hafva haft denna bestämmelse. Deras rätt och makt har icke gått derutöfver. När de för den icke mera dugt, har historien bortkastat dem. Men detta nu medvetet, princip – och nationerna hafva deri den medvetna gränsen för sin rätt och sin makt. Derföre politiken och statshistorien en annan. Så med nationaliteternas rätt. Den afses medvetet i politiken. Det är historiens tvång. De stora staterna rå icke med att förakta den. Den enas makt beror

50

derpå, att den kommer till erkännande mot en annan – och allas derpå, att dessa från till om och krig få skjuta upp i fredlig utveckling, teorin är egentligen en ny princip i Folkrätten – hvarom längre fram.

Hvem helst vi se omkring oss gäller dock detta erkännande för ett folk, som ännu icke är sjelfständig stat – *ingalunda* en sammanrafsad hop af allahanda färger och tungor – utan en folkstam, en genom börd, språk och sed. Detta är ett faktum. Icke heller teorin kan begära detta erkännande för andra. Och äfven för en sådan folkenhet förutsätter erkännandet redan någon politisk tillvaro, flera eller färre af de momenter, som konstituera staten.

Herrarne tycka kanske: vi komma aldrig till lärkan om Staten. Vi äro midt deri. Vi hafva i det närmaste absolverat första delen af denna lära – den om Statens begrepp – om Nationaliteten och Patriotismen. Sistnämnda ord ger dock tillkänna, att vi ännu hafva något att tillägga,

Mina Herrar. Vi afhandla 1:a Afdelningen i läran om Staten: statens begrepp. Hafva sökt visa: att det sedligt Rätta i och för sig = Staten är en folkstams görande och låtande, och kalla denna såsom sådan nation. Sjelfva termen nation är tagen ur språkbruket, som dermed förstår en civiliserad folkstam – men i läran om nationaliteternas Rätt härtill lägger betydelsen af en folkstam, hvars rätt och bestämmelse är sjelfständig, suverän tillvaro, »bland nationernas» tal, d. v. s. bestämmelse att i sitt görande och låtande representera den sedliga verldsordningen.

Det är dock klart, att äfven ett underkufvadt, politiskt osjelfständigt folks lif hör den sedliga verldsordningen till – på samma sätt som familjen och det Medborgerliga Samhället. Men detta blott för betraktaren, Dessa handlingar, detta görande och låtande hafva icke i och för sig denna karakter, att vara ett absolut afgörande öfver rätt och orätt, öfver hvad som i historien skall vara eller icke vara, – ty det är om detta Rätta vi tala.

Men en nations görande och låtande är i hvarje punkt en individs. En individ – den tänkande och viljande – förnuftigt tänkande och viljande Subjektet måste afgöra och handla. Hans handlingar skola alltså hafva denna karakter att vara en nations – d. v. s. att representera det Rätta som i historien skall vara. Subjektet handlar då med en nations makt – d. v. s. det Rätta skall i Subjektets handlingar hafva denna makt att göra sig gällande, vara verkligt.

Subjektet har i all handling detta afgörande. I familjen afgör ur det sedliga intresset öfver, hvad som i hvarje nu är det Rätta. I Medborgerliga Samhället ur laglydnaden, sedlydnaden – genom att hafva gjort den allmängiltiga seden till sin. I Staten, i den politiska verksamheten, sker Subjektets afgörande ur Patriotismen, medvetandet om, hvad nationen vet och vill, manifesteradt i handling, alltså äfven viljande af detta innehåll, verksamhet med nationens makt.

I familjen är viljandet sedligt intresse. Handlingen har blott detta intresse, att bevisa kärlek. I Medborgerliga Samhället äro intressena mångahanda. Ingen handlar der, blott för att följa lagen eller seden. Hvar och en sträfvar för sina egna – eller må också vara för mer eller mindre allmänna, gemensama intressen, och blott iakttager att vid deras tillfredsställande följa lag och sed. Handlingen sker icke för dessas skuld; de äro icke motiv och ändamål,

Men i den patriotiska handlingen skall intresset icke vara något annat än detta, att bevisa patriotismen – d. v. s. att göra en nations vetande och vilja gällande med dess makt.

Här utgår därför, såsom i familjen, handlingen ur ett sedligt intresse. Subjektet skall i den politiska handlingen hafva grundsatser, insigt i sin nations historiskt gifna förhållanden inom sig och i dess ställning till andra nationer – skall rådpläga med andra, själf öfverväga, hvad allt detta af hans handling kräver. Men det återkommer alltid, att handlingen är något *omni mode determinatum*. All öfverläggning har ett slut i beslutet. Beslutet skall fattas och handlingen ske i detta ögonblick. Det är då Patriotismen såsom intresse är afgörande. Men den skall och så gifva öfverläggningen dess riktning, emedan i handlingen icke skall finnas något annat intresse än detta,

10

Man kan säga: en nations bestämmelse är, att handla för menskligheten. Derfor borde det kosmopolitiska intresset leda handlingen. Men ett sådant intresse är utan förnuftig grund. Hvad menskligheten vill kan ingen veta; ty öfver den närvarande mensklighetens viljande känner ingen – och menskligheten som totalitet är dessutom ännu icke till – är ofödd. Mensklighetens intressen uppgå i hvarje nations; d. ä. hvarje nations intresse kräver afseende på de förhållanden, i hvilka den står till andra nationer. Hos de kristna folken är detta medvetet; och statssystemet håller på att spinna sitt nät kring jorden – så att de Europeiska folken äro beroende af, hvad som sker i Amerika, i Indien, Kina och Japan och i Australien. Och tvärtom. Hvad alla dessa förhållanden för nationer kräva – det kan en människa veta – på henne kan åtminstone ställas denna fordran. Och patriotismen ger insigt – kosmopolitismen såsom intresse är tomt menande,

20

Den patriotiska handlingen är politisk handling – d. v. s. statshandling, handling i staten. Men såsom det Rätta redan i Familj och Medborgerliga Samhälle är en nation, så är dess förverkligande i dessa kretsar äfven patriotiskt. Att uppfostra goda medborgare är patriotiskt. Men uppfostran styras icke af patriotismen utan af föräldrakärleken och barnens genkärlek. Att verka för materiella elker andliga intressen så att man främjar medborgarens gemensamma är patriotiskt. Men intresset deri är icke patriotism. Att deremot offra lif och egendom för fäderneslandet – deri blott detta ena intresse – patriotismen. All politisk handling skall vara sådan, att den bär på sig denna pregel – har denna karakter.

30

Denna skilnaden. Dock vi hafva funnit, att redan i Medborgerliga Samhället, i den fria associationen verksamheten är riktad på nationens Goda. Men den utgör der ur teorin. Nemligen det allmänna menskliga skall hos detta folk, i detta land göras gällande, Subjektet handlar i denna frihet ur resonnementet. Det kan göras eller uppskjutas – göras si elker göras så. Exempel.

40

Men den politiska handlingen är till sitt innehåll äfvensom till tid och stund förnuftigt nödvändig. Hvad för denna nation, i denna stat, i detta ögonblick krävas. Hvad historien fordrar. Att veta och göra detta – det är patriotism.

Om öppet för alla? Icke hvarje tid och stund. En nations görande och låtande har sina representanter. Olika politisk utveckling, olika statsform bestämmer deltagandet. Men ju mera en nation verkligen har ett politiskt lif, d. v. s. dess görande och låtande hör historien till, desto oftare återkomma de tider, då allt folk måste deltaga – öfva patriotism.

50

Härmed afsluta 1:a Afdelningen i Läran om Staten. Inledning – uppfattandet af abstrakta begreppet. 1:a Afdelningen dess närmare bestämmande. Läran om Nationaliteten och Patriotismen. Öfvergå till 2:a om De politiska funktionerna,

Måna Herrar). Hafva talat om Nationaliteten och patriotismen såsom Statens grund och botten. Det objektiva: att Staten är en nations görande och låtande; det subjektiva, att individen i sina handlingar representerande nationen, utförande dess verk, handlar patriotiskt.

Men nationalitet är icke blott likasom en allmän egenskap, hvarigenom folkstammarna äro nationer. Den är och måste vara bestämd – innefattande alla verk af folkstammens historiskt gifna, intellektuella och sedliga bildning. Den skall i individens handlingar göra sig såsom patriotism gällande.

10 Vi kunna därför säga: den sig i den patriotiska handlingen bevisande nationaliteten är en nations anda, Nationalandan. Hvad som blott objektigt betraktadt, för vår betraktelse, för reflexionen är Nationalitet, det är actu, i den patriotiska handlingen = Nationalanda. Historien såsom vetenskap, framlägger i statens historiska öden, hvilken betydelse denna nation haft i den sedliga verldsordningen. Den uppvisar alltså, hvilken dess nationalitet är, äfven slutande till nationens framtida bestämmelse. Men actu, såsom tillvarande i detta Nu – i denna faktiska utveckling, gör sig nationaliteten gällande såsom nationalanda. Och med hänsyn till individerna, i hvilkas handlingar, denna utveckling

20 sker, är handlingssättet patriotiskt. Vi hafva förut betraktat, huru friheten i det Rätta förverkligas – inom Familjen och inom Medborg(erliga) Samhället.

Att den i Medborg(erliga) Samhället endast är relativ – underkastelse under lag och sed och frihet blott såvida individen förmått göra seden till sin samt inom sig teoretiskt finna en grund för dess giltighet. Detta har sitt uttryck i associationen, i hvilken individen är seden bestämmande. Men detta stannar vid ett sträfvande, hvars utgång är osäker. Äfven associationens förenade ansträngningar äro icke en makt, som utan vidare gäller, hafva icke heller Rätt dertill, d. v. s. äro icke absolut

30 gällande Rätt. Men när individen handlar med en nations makt – när hans handlingar äro nationalandans verk, då finnes ingen makt på jorden står öfver dem; de hafva rätt att absolut gälla, d. v. s. de äro högsta rättsdecision på jorden.

Och när individen ur sig måste taga afgörandet öfver, hvad nationaliteten af honom kräfver, när och hur hans handlingar äro nationalandans – då är äfven denna frihet i handlingen den högsta, som kan för menniskan finnas. När en Gustaf Adolf afgör icke blott öfver sitt rikes, utan öfver Europas och medelbart öfver alla jordens nationers framtid, då är han fri.

40 Det är gifvet: afgörandet kan och får icke vara godtycke, icke ens blott en subjektiv mening om det Rätta, utan det måste ske i öfverensstämmelse med, hvad historien, den sedliga verldsordningen af denna handling fordrar, d. v. s. det måste vara förnuftigt. Men hvad härtill fordras, hvad det förnuftiga är, deröfver måste Subjektet afgöra; ty det uppenbarar sig först i hans handlingar. En sådan frihet, att afgöra öfver hvad som i världen skall vara – och detta med en nations rätt och makt – är väl mera, än hvad man skulle tro kunna vara en svag dödlig medgifvet. Men menniskan har denna frihet.

50 Den politiska handlingens statshandlingens – 9 de handlingars, som utgöra staten – momenter kalla vi *Politiska funktioner*.

Dessa äro tre: Lagstiftning – Regering – Suveränitetens utöfvande.

De äro momenter, former, i hvilka det Rätta såsom stat är till. De uttala en nations rätt – omfånget likasom för det nationelt Rätta, det

Rätta i och för sig. Men det är för det Rätta på denna ståndpunkt så väsentligt, att det är *makt* på jorden, att man äfven utom vetenskapen säger: icke det Rätta såsom en nations rätt bevisar sig ell^{ker} i genom lagstiftande &c., utan det Rätta är dessa Makter – Lagstift^{ning} – Regering – Suverän-makt. Eller med andra ord: en nation är dessa makter.

Den första politiska funktionen är Lagstiftningen. Nem^{kigen} hvad hos en nation gäller för Rätt, i dess görande och låtande gör sig som sådant gällande, detta skall hafva giltighet, rätt och makt att vara *såsom nationens*.

Familj och samhälle höra staten till. Men det tillhör den politiska handlingen att uttala denna deras ställning, att vara äfven de, i denna form, i hvilken de gälla, nationens. Således de lagar, som befästa dem – gifva det i dem förhandenvarande Rätta helgd.

Redan erinradt: att för oss Samhällslagarna en nations. Men på Samhällets ståndpunkt endast allmängiltiga – uttryck af ett mångtals sed. Deras rättfärdigande öfverlemnadt åt teorin; nem^{kigen} individen rättfärdigar dem för sig, söker förnuftsgrunden.

Men förnuftsgrunden först derigenom uttalad, att de äro en nations. D. v. s. de äro, Rätt – emedan de hafva denna historiska grund, tillhöra denna nations historiska lif på denna tid, i detta sammanhang med den all^{männa} menskliga utvecklingen. De hafva också derigenom sin makt att vara, att upprätthållas. Inom Samhället all^{männa} sedens makt. Men från statens ståndpunkt en nations makt såsom gällande mot andra nationer med dess rätt. *N. B.*

Till dessa lagar komma de egentliga politiska lagarne – för den form, hvori den politiska handlingen sker.

Handlingen i familj och samhälle sitt innehåll ur dessas intressen. Lagen den form i hvilken de äro berättigade, göra sig gällande.

Men statsintresset, det politiska endast patriotismen. Den politiska lagen såsom lagen öfverhufvud sjelfva dess innehåll, D. v. s. t. ex. sjelfva lagstiftningen = politisk handling. Men den skall hafva karakteren af en nations, nationalandans – således allmän förnuftig. I sin form, den politiska lagen uttalar den detta sitt eget innehåll.

Den andra funktionen: Regeringsmakt. Denna endast detta moment: att lagstiftande makten skall bevisa sig såsom makt, vara verklig, göra sitt innehåll gällande.

I samhället domstolar och förvaltning. Är der emedan lagen är der. Såsom den gifna allmängiltiga. Skydda individernas individernas intressen såsom gemensama. Men Regeringsmakt = att lagstiftandet är en nations görande; därför dess makt.

I Regeringsmakten nationen såsom makt reflekterad på sig, för sig objektiv. Sjelfva sin makts källa. Der^{öre} *Suverän* – mot andra nationer. Hela dess rättstillstånd deri erkändt: att det på jorden skall Vara,

M^{ina} H^{errar}. Det andra momentet i den politiska handlingen, den andra politiska funktionen är Regeringsmakten.

Dess förnuftiga nödvändighet innebäres i den föreg^{ående} funktionen Lagstiftningen. Nem^{kigen} Lagstiftningen den handling, hvorigenom stämplar sitt görande och låtande såsom Rätt, uttalar genom denna handling, fixerar det Rätta i sitt görande och låtande. Men det Rätta är här det Sedligt Rätta i och för sig – det, som har karakteren af att absolut på jorden gälla, i sig innebär denna rätt och tillika denna makt. Det är detta moment i lagstiftandet af rätt och makt att gälla,

som konstituerar Regeringsmakten. Således: den handling, hvarigenom en nation gör det uttalade Rätta i sitt görande och låtande gällande såsom absolut rätt och makt.

Dessa definitioner förefalla abstrakta. Ty man tänker genast på den moderna konstitutionella statsförfattningen och den vanliga föreställningen derom att Lagstiftande makt och Regeringsmakt tillkomma vissa särskilda personer – t. ex. Folkrepresentanter och Regent och Ministrar. Eller man fasthåller att i all stat åtminstone Regeringsmakten tillkommer en individ sällan flera.

10 Detta är så. Men det är af vigt att förstå denna representations betydelse. Makten är i hvardera fallet en nations – om i en politisk lag, en konstitution, för sådan erkänd eller icke. Vi säga: båda dessa funktioner äro momenter i den politiska handlingen öfverhufvud. Ty makten är en nations makt. Äfven i den mest absoluta statsform är monarken endast representant. Makten uppbäres af nationen i dess helhet, derigenom att representationen erkännes; såsom lagstiftande, då ||i hvarje ny lags iakttagande åt dess|| ursprung tillmötes en helgd, som är historiskt gifven; regeringsmakten, då den upprätthålles, såsom lagarnes upprätthållare, äfvenså på grund af dess historiska helgd. Vi
20 förstå med denna historiska helgd det erkännande, statsmakten eger såsom tillhörande nationens historia och genom den den sedliga verldsordningen – såsom det Sedligt rättas i och för sig makt.

Historien vittnar på hvarje blad om denna Statsmakten tillerkända helgd. Den visar oss äfven den religiösa öfvertygelsens betydelse för densamma. Dess ytterlighet är förgudandet hos de Asiatiska folken. Men äfven i antiken var staten, dess lagar och regeringsmakten af gudomligt ursprung. Halfgudar och heroer hade stiftat staten. Lagarne voro reflex af den gudomliga verldsordningen. Likaså makten. Äfven Grekernas filosofi fasthåll öfverhufvud denna lära. Plato: afskild af
30 Ideerna. Äfven då den demokratiska författningen inträdde, hade statsmakten sin rätt såsom »vox populi vox dei». När denna författning gick till sin ytterlighet, och statsmakten icke mera hade någon historisk helgd – i hvarje ögonblick gjordes om, upplöstes äfven staten. Grunden var: när anspråket på Subjektets frihet att bestämma öfver rätt och orätt vaknade och gjorde sig gällande (från Sokrates tid) stod detta anspråk i strid med statens blott traditionellt historiska rätt. Den sedliga verldsordningen fanns icke för medvetandet. Subjektet skulle afgöra blott för sig och ur sig – icke öfver hvad den sedliga verldsordningen kräver. Äfven när Plato gör ideerna till rättsnöre, enligt hvilket
40 *den Vise* skall styra staten – är detta blott teori. Ideerna icke verkliga i en sedlig verldsordning. De skola först förverkligas och öfver dem sjelfva bestämmer den vises spekulation. Deraf Idealstat.

I Rom likaså. Romulus af gudomligt ursprung och blef bland gudarna upptagen. *** *legar* gudomlig inspiration o. s. v. Hvarje statshandling helgad.

I Kristendomens första tid, statens ad extra. Likväl gudomlig inrättning för syndens skuld. Men i Medeltiden såsom sådan efterhand erkänd och af Kyrkan helgad. Kyrkan representant för det allmänt
50 menskliga, för den sedliga ordningen såsom allmänt mensklig – ehuru i denna inskränkta form kristendomens. Det var först efterhand staternas oberoende utan vidare erkändes, och detta hos de kristna folkens början till medvetandet om en allmän mensklighetens historia – såsom i och för sig berättigad, det i och för sig Rättas verklighet. Sammanhängda med jordlifvets erkännande öfverhufvud – antikens inflytande – detta höjdt af det kristna medvetandet om Subjektets frihet

– alla människors likhet inför Gud och fria förhållande till den gudomliga ordningen.

Vi finna snart, redan från den nyare tidens början folksuveränitetens läror proklamerade – nemligen mot statsmaktens representation såsom deraf oberoende gudomlig institution. Och då likväl den förnuftiga nödvändigheten af en *bestående* statsmakt icke kunde förnekas, sökte vetenskapen förklaringen på dess förnuftighet, dess förnuftiga grund i läran om: Samhällsaftalet.

Det har en dubbel mening: aftal, hvarigenom Staten konstitueras, och aftal mellan styrande och styrda. Det är endast i förra hänseendet här i betraktande. 10

Men hvem vill väl numera tro, att Staten verkligen uppstått genom ett aftal – t. ex. Engelska staten, den Franska o. s. v. Aftalet spelar väl i staternas historia en stor rol såsom fredslut d. ä. mellan stat och stat. Derigenom bestämmas gränserna – ömsesidig maktställning o. s. v. Äfven arfsrätten i de monarkiska staterna. Feodalstaten hade sådan form af privaträtt. Men der förutsattes alltid en stat såsom Krist(en) kärna, kring hvilken bihang sammanvexa. Och den kärnan en folkstam, med hvilken de nya bildningarna sammangutas. Än mindre lärer någon tro, att staten genom ett aftal sammanhålles – att patriotismen, nationalandan i ett aftal har sin grund. Hela vår Rättslära är kritik öfver denna lära. *N. B. Abstrakta* Rättsläran. Ännu likväl vankigen nog att det okunniga resonnem(ente)t så föreställer sig. 20

Men mer och mer har blifvit erkändt: att det är nationaliteten, som utgör statens grund och botten, nationalandan som upprätthåller den, Derföre: att statsmakterna äfven i sin representation äro nationens verk – äro dess makt, nationalandan såsom makt. Man kan mången gång tycka: denna Regering t. ex. kan icke vara denna nations vilja. Men någon eftertanke lärer, att den är det. Ty *mot* nationens vilja har statsmaktens vilja ingen makt. 30

Det är i denna mening vi säga: statsmakterna äro momenter i den politiska handlingen öfverhufvud, i en nations görande och låtande. Deras verksamhet är nationens verk.

Detta uttalas, bevisar sig i den politiska handlingens tredje moment – i den 3:e politiska funktionen. Suveräniteten – den Suveräna makten – en nations absoluta makt mot andra nationer, d. v. s. att i göra den sedliga verldsordningen till i sitt gör(ande) och låtande, att bestämmande tillhöra densamma,

Mina Herrar. Åberopade historien till vittnesbörd derför, att Staten af folken blifvit betraktad såsom egande en gudomlig helgd. Detta har naturligtvis bevisat sig i afseende på statsmakterna och deras representation, förnämligast regeringsmaktens – som alltid mer eller mindre måste representera äfven den lagstiftande, och icke sällan uteslutande. 40

Vi mena naturligtvis härmed icke, att statsmakten och dess representation hvilat på något mysteriöst gudomligt tillgörande. Vi förstå härmed blott, att folktron fattat det förnuftiga i statens betydelse i denna form, den religiösa. Det Sedligt Rätta i och för sig såsom det gudomligt Rätta. När teorin hos de Europeiska folken gick utöfver detta föreställningssätt, fattades statsmakten hafva sin helgd såsom nationens makt, och man sökte den förnuftiga grunden för densamma i Samhällsfördraget. 50

Men detta skedde, då teorin ännu icke kommit till medvetande om en allmänt mensklig historia, en verldshistoria, och om staternas betydelse i denna. Det är med medvetandet härom, som äfven teorin

öfvergifvit läran om Samhällsfördraget – och förklarar statsmaktens heldg ur dess Suveränitet, dess absoluta giltighet i historien, dess betydelse såsom makt i den sedliga verldsordningen.

Det nämndes: till öfvergången från medeltidens stat och lära om staten verkade den klassiskt antika bildningens återväckta inflytande, som gaf jordlifvet öfverhufvud erkännande. Särskildt inverkade exemplet af de antika fristaterna, i hvilka makten omedelbart utgick från och upprätthålls af folket. I medeltiden hade man i detta hänseende i antikens historia icke gått längre tillbaka, än till den stat, på hvars spillror de nya Europeiska staterna uppstodo Cæsarerens – C(arl) d(en) S(t)ore deras efterträdare. Men vid nyare tidens ingång medvetande om och yrkande på folksuveräniteten – d. v. s. statsmakten såsom nationens makt. Men härunder gjorde sig tillika det kristna medvetandet om Subjektets frihet gällande. Staten var icke och skulle icke vara denna allt absorberande makt som hos Grekarna och ännu delvis hos Romarena. Familj och Samhällslifvet, det sedliga intresset i familjen, och den medborgerliga friheten skulle derjemte gälla. Och folket blef icke mera en fri kast mot en förslafvad – utan allmän personlig frihet. Vi veta, huru äfven här de skilda klassernas både medborgerliga och politiska frihet först efterhand kommit till erkännande.

Ex(empel) Bodinus i början på 16:e seklet lade stor vikt på originaliteten i den insigt, att familjen var statens botten. »La Republique». Läran ända till 18:e seklets slut försummad. Familjerätten i Naturrätten ännu hos Kant. Anför huru läran om Samhällsfördraget först i 17:e seklet hos Hobbes och Grotius. Lifegenskapen allmännare upphäfd i det 17:e delvis ännu i 18:e. Läran om en allmänt mensklig utveckling, en mensklighetens historia i 18:e. Herder's »Ideen» epokgörande.

Samhällsfördraget innebär öfverhufvud detta: att den individuela – den personliga friheten skall i den allmänna, nationela viljans giltighet vara bevarad. Men redan därför otillfredsställande – att blott denna abstrakta frihet. Hobbes drog konsekvensen: genom fördraget för alltid och för alla efterföljande generationer bortgifven. Den andra konsekvensen, att samhällsfördraget hvarje ögonblick kan göras om – nationen dela sig och dess spillror gå i alla fyra väderstreck. Förenta Staterna. Vi tala nemligen här om fördraget såsom sjelfva statens förnuftiga grund.

Onödigt vidare polemisera deremot. När man erkänner Staten såsom det i och för sig gällande Rätta – statsmakten såsom en nations makt i den sedliga verldsordningen – makt att absolut afgöra öfver rätt och orätt – på jorden i verlden, – då ger man äfven den individuela friheten i staten en högre betydelse – än den har i samhällsfördraget. Den är icke blott denna abstrakta, formela frihet, att afsluta ett fördrag, att statsmakten skall finnas – utan den Subjektiva friheten att afgöra öfver handlingens innehåll. Rätt och Orätt – nemligen förnuftigt afgöra, d. ä. öfver det Sedligt Rätta – hvad denna nations bestämmelse i den sedliga verldsordningen kräfver.

Men det måste då också erkännas, att detta afgörande alltid är för handen – att en nations historia är dess eget verk, att Statsmakten är nationens makt.

Om H(errarne) reflekterar till det anförda, så är alltså vår lära:

Den Lag och lagstiftande makten i staten är detta moment: att en nation afgör öfver Rätt och Orätt – absoluta – i den sedliga verldsordningen – således det Sedligt Rätta i och för sig. Regeringsmakten åter sjelfva detta afgörande *såsom makt*, bevisande sig såsom sådan.

Och slutligen Suveräniteten, denna makts absoluta väsende bevisadt,

erkänt, i en nations förhållande till andra nationer.

När vi tänka på en nation såsom lagstiftande för sig, veta vi det väl, att denna lag skall hafva makt att gälla, icke vara ett tomt ord. D. ä. för vår reflexion är den detta. Men den bevisar sig som sådan, är denna makt i verkligheten, först såsom Regeringsmakt – lagens verkställande, derföre äfven verkställande makt. Regeringsmakten derföre förverkligande af hvad redan Lagstiftande makten innebär. Ehuru visst äfven denna verklighet, handling och makt, men blott formelt: att göra lagen – icke ännu innehållsets makt att göra sig gällande.

Likaså tänka vi oss, att ingen i världen har rättighet att blanda sig i en nations lagstiftande för henne sjelf – d. ä. vi tänka oss denna makt såsom absolut gällande – suverän. Det är vår reflexion, d. v. s. det är statsmaktens öfverhufvud begrepp. Dess tre momenter i Lagstiftande makten i sitt frö,

Än mera hafva vi denna föreställning om Regeringsmakten. I den bevisar sig redan nationens makt såsom reel makt icke blott formel. Den tvingar, tuktar och slår. Vi förutsätta också, att den bör förmå värja sig utåt såsom suverän.

Men den är detta: Suverän makt, först då den gör sig såsom sådan erkänd. Ingen stat har kommit hertill utan att bevisa sin makt, mer eller mindre, mot andra Stater. Alltid: erkännande i krig och fred – af de närmaste. I det moderna Europa erkännande i Statssystemet – d. v. s. i mensklighetens historia, den allmänna historiska, sedliga verldsordningen.

Detta är spekulativ utveckling, uttalande af hvad begreppet innebär. Det sista momentet den förnuftiga grunden: att nationen såsom stat hör den sedliga verldsordningen till, har denna bestämmelse och är denna makt.

Af föregående inses närmare, hvad vi förstå dermed, att dessa funktioner = momenter i all politisk handling. Nemligen nationen i dess helhet inverkar på tusen vägar på lagstiftningen. Dess behof gör sig gällande. Nationen i dess helhet uppbär Regeringsmakten. Lagstiftande representationens lag eljest tomt ord. Regeringsrepresentanterna eljest falla. Den suveräna makten sist är hela nationens görande. Den tager vapnen i hand, den bevisar sin makt. Äfven under freden denna förutsättning, att så skall ske. I det Europeiska statssystemet värn äfven för den svagare.

Men vi måste då erkänna, att detta hos hvarje nation alltid så varit – att dess historia är *dess egen*.

Men vi behöfva just derföre också icke ingå på att anse någon statsform, någon form för statsmakternas representation vara den för alla nationer – eller hos en nation för all tid förnuftiga. Hvar och en måste för sin tid hafva sin förnuftiga historiska grund. Men den förnuftiga utvecklingen för alla och på all tid är: att detta i sjelfva statsformen uttalar sig, framstår, bevisar sig, är erkänt – att statsmakten är nationens makt. Denna är det politiska frihetssträfvandets movimentum,

Statslära

Vår Terminen 1863.

16–18,

Mina Herrar. Hafva sysselsatt oss med att bestämma statsmaktens och dess momenter, de politiska funktionernas betydelse.

Vi öfvergå till att tala om deras representerande.

Hafva uppfattat dessa funktioner såsom momenter i all politisk handling. Det är nationen i dess helhet, ur hvars medvetande lagen utgår, som upprätthåller regeringen, som gör sin makt såsom suverän gällande. All politisk verksamhet, innebär, såsom visats, dessa tre momenter. Direkt kan den gälla den ena eller andra. Implicite innefattar den alla. Lagstiftaren förutsätter, Regeringsmakten och suveräniteten, och ger tillika båda deras makt – genom att uttala nationalviljan, hvad national(an)dan kräfv^r. Regeringsmaktens utöfvare handlar med lagens makt och gör lagen till verklighet, till makt, lagstiftandet till politisk funktion, slutligen förutsätter deri sjelfva uttalandet såsom immanent i regeringsverksamheten. I suveränitetens utöfning ingår, att lagen och regeringsmakten finnas. Lagstiftandet är derigenom först fulländadt, får sin betydelse, att *absolut* gälla, förverkligad; regeringsmakten likaså är derigenom absolut makt.

Vi skola snart genom exempel söka visa, att all politisk verksamhet, äfven såvida den står utom representationen (statsmakten), hänför sig direkt till något af dessa momenter implicite elker immanent till alla. *N. B.*

Det är om denna, om statsmaktens representation vi skola tala. Sedan närmare om de skilda funktionerna för sig.

Ingen politisk funktion kan utöfvas af barnet. De måste nödvändigtvis representeras af de till förnuft komna. I en kommun eller ett litet landskap kunna alla dessa sammanträda t. ex. till lagstiftande. I ett stort land är en sådan folkvandring omöjlig – likasom förnuftig öfverläggning och öfverenskommelse i en församling af miljoner.

Det är naturtvång,

Mindre, ehuru äfven på naturbestämning hvilande, är kvinnans uteslutande från representationen.

Men i allt detta, är den högre andliga mening, att nationens vilja skall uttalas såsom förnuftig, med fullt medvetande om, hvad dess historiska förhållanden och bestämmelse kräfva – samt särskildt, hvad kvinnan angår, att hon har sin bestämmelse inom familjen och blott medelbart i samhället och staten. Bestämmandet af nationens sed i dess grund och botten ligger företrädesvis i hennes makt. Men den politiska representationen fordrar ett annat verkningssätt, än denna makts; bevisningens, befallningens och i sista instansen vapnets. *N. B.*

Det sagda visar, att representationen är icke blott naturnödvändig, utan förnuftigt nödvändig.

Men härmed upphör också allt filosofiskt bestämmande angående representationen. Det gifves ingen spekulativ bevisning för dess beskaffenhet. Endast detta kunna vi tillägga, att enligt begreppet de politiska funktionerna icke kunna fördelas på särskilda representanter; ty de ingå i all politisk handling. Men afgörandet öfver, huru representationen skall ske, huru vara beskaffad – detta är politik, icke filosofi. När vi derföre likväl nu ingå på en framställning rörande detta ämne, öfvergå vi till det politiska resonnementets gebit. Det är mest *** ***. Mitt intresse är derefter.

Här böra göra en anmärkning ur den vetenskapliga politikens historia.

Det var i förra hälften af 18:e seklet, man började i teorin lägga vikt på en sträng skilnad mellan statsmakterna.

Montesquieu i »L'esprit des lois» i spetsen – England mönster. Man trodde sig der finna skild representant för lagstiftningen = Parlamentet; skilt för regeringsmakten = Konungen; men ännu en Oberoende makt = Lagskipande makten. Montesquieu delar i Lagstift(ande) och

Verkställande). Den senare sönderfaller, i tvenne: för egentliga politiska mål, »som bero af folkrätten» – och för sådana, »som bero af borgerlig lag». Den senare naturligtvis: Lagskipande makt.

Seden upptogs denna skilnad. Vigten lades derpå, att de i stater skulle hafva skilda representanter. Montesquieu anför Turkiet och Venedig såsom exempel på motsols.

N. B.

Har sin sanning: isynnerhet domaremakts oberoende. Men der icke politisk funktion – vanligen blott medborgerlig. Icke national*dåres* verk *påverkadt* af patriotism. Enkelt tillämpning af gifven lag. Likväl t. ex. i England lagstiftande för civillag, detta politisk funktion. 10

I alla stater, der författningen mera utbildad skilnad mellan Lagstiftande och Regeringsmakt. Likväl kan och bör icke vara strängt genomförd. En lag utan Regeringsmaktens funktion, har icke säkerhet för sitt genomförande verkställande. ty frihet i handlingen saknas. Omöjligt att af patriotism ledan i verkställandet af en lag, om hvars landsförderliga verkar öfvertygad. Derför deltog i lagstiftningen båda: Lagstiftande och Regeringsmaktens representanter. Regeringen föreslår, Folkrepresentationen granskar, ändrar, gillar; Regenten funktionerar. 20

Dessutom öfverallt verkställighetslagens stiftande öfverlemnadt åt regeringen. Röra sig inom vissa gränser. Men genom dem modifieras folkbeslutet – alltså efterhand mer eller mindre ny ordning.

tvärtom hos folkrepresentationen Regeringsmakt. Verkställandet skall ske i samma anda, som Lagen, är gifven. Ministerstyrelse. Åt denna sida det stora målet för nutidens statsskick. I andra länder arbetas att statuera detta genom politisk lag. I England, der den ensamt finnas, ingen lag därför. Har tillkommit af sig sjelf. 30

Likaså Suverän makt hos både Lagstiftande och Regeringsmaktens representant förenade, ehuru i alla stater statsöfverhufvuden denna makts egentliga representant. Men deri mera, äro i någon af öfriga funktioner nationen i dess helhet verksam. Derför behöfver Regeringen deri folkrepresentationens stöd.

Men allt detta är modern teori och praxis. Det har funnits stater, der folkmassan både lagstiftat och regerat från torget. Athen – Andra, der en samhällsklass ärftligt haft båda funktionerna. Rom – en tid – Venedig o. s. v. I båda fallen har dock verkställandet varit uppdrag en af församlingen åt en eller flera. Den Suveräna makten har då följt dermed. Slutligen hafva alla funktionerna varit representerade ytterst af en Monark. Den absoluta styrelseformen. I öfrigt denna modererad på olika sätt. 40

Dessa de tre styrelseformerna: den Demokratiska republiken – Den aristokratiska – Monarkin. Om deras inbördes företräden lemna derhän. Skola grunda vårt politiska resonnement på det anförda: att det är förnuftigt, att i statsformen uttalar sig, framstår, att de politiska funktionerna äro en nations – att nationen i sättet att representera dem har detta för sig objektiveradt,

Måna Herrar). Vi säga: det rättsmedvetande, hvarpå staten grundar sig, således en nations medvetande om, hvad i stat, medborgarligt samhälle och familj skall vara, är i sig lag för individernas görande och låtande. Att detsamma såsom lag uttalas, detta utgör den politiska funktionen, som kallas Lagstiftande makt. 50

Härvid lärer historien att lagarne för familjen (äktenskap, föräldra-

makt, arfslagar) hvilka ingå i samhällslagarna äfvensom dessa senare äro tidigare utvecklade än statslagarne. Familjen är det historiskt och i begreppet första, omedelbara samhället, och Medborg(erliga) Samhället det andra. Familjesed och Samhällsed äro för handen redan då nationerna och nationalandan bildar sig. Statslagar kunna icke finnas, förrän staten kommer till den fasthet, att en medveten sed i den politiska verksamheten finnes. Och likväl är familjesedens och samhällsedens, uttalande sås(om) lag politisk verksamhet, uttalande af det i en stat förenade folkets eller folkens medvetande om denna sed. t. ex. man ser i antikens stater lagstiftningen *** åt en individ – eller åt ***.

10 Den utbildas hos Romarena genom senaten och folkbeslut. Här är redan den politiska författningen fast. Lagstiftningen har en gifven form, och denna är delvis genom lag bestämd. I Sverge äro männens minne lagbok. Lagarnas samlande i skrift är enskildt tillgörande, ||icke en formligen representerad|| statsmakt. Så har äfven varit förhållandet med andra Germaniska folks lagar. Vidare gifvas lagen af regenterna, d. v. s. den redan bestående sammanfattas, ändras, förbättras Lagstadgar af Magnus Ladulås. Gemensam Lands, Magnus Eriksons – under Christopper publicerad – af kung och folk *** land – (herradag) 1734 års Lag.

20

Många och olika äro alltså lagstiftningsformerna, alltefter olika, grad af historisk utveckling. Men huru den är skett, är den och har varit en politisk funktion. Nemligen: lagarne hafva utgått ur den allmänna seden, såled(es) ur det allmänna rättsmedvetandet. Äfven då de skenbart varit en eller flera individers verk hafva de varit på seden beräknade, på möjligheten att genomföras. Solons och Lycurgi lag icke blott en individs teori. Visa lagar de som träffat rättsmedvetandet och seden, *Draco's* återtogos. Nyare återtagna kriminallagsförsök.

Hvad härvid egentligen bör fasthållas, är således att denna politiska funktion är nationens. Hvad som synes vara blott lagstiftarens rättsmedvetande, och endast negativt genom erkännandet (genom att protest icke sker låter lagen åtlydes) vara nationens verk, det är i sjelfva verket positivt ur nationalandan framgånget. Lagstiftaren har sitt vetande och sitt rättsmedvetande af sin nation – han tillhör densamma. Hans öfvertygelse bestämmes på tusende vägar af öfriga statsborgares. Mer eller mindre medvetet arbete derföre öfver, dessa för det allmänna rättsmedvetandets uttalande i lagen, d. ä. de äro i en större eller mindre krets verksamma derför, och hvar och en af dem, som sålunda influerar på lagstiftaren, mottaga åter sjelfva inflytanden från mångfaldiga håll, i mon af sin lefnadserfarenhet i skilda samhällskretsar.

30

40

Man kan säga: materialerna för ett sådant rättsmedvetande, ytterst hos lagstiftaren, den ell(er) de, som formulera lagen i ord och påbjuda den till efterlefnad, dessa materialer samlas i årtionden, ja genom seklerna.

tillgången i de absoluta monarkierna tjenar till exempel. Det är här embetsmännen, som äro dessa kanaler genom hvilka det allmänna medvetandet uppsamlas, från de högst betrodda rådgifvarna nedåt. Deras öfvertygelse bildas ej ensamt af deras egen omedelbara lefnads-erfarenhet, utan deras vetande om, hvad som hos nationen varit och gällt i dess historia, af deras mottagna intellektuella och sedliga bildning – *N. B.* hos denna nation förhandenvarande – öfverhufvud. Och förhållandena och det förnuftiga sammanhanget tvingar att sätta den nya lagen i öfverensstämmelse med de redan bestående – hvilka äfven de likasom detta en nations närvarande medvetande, hvori den för lagstiftningen verksamma är delaktig hafva sin rot i förgångna seklerna.

50

En högtbildad Jurist, den nyss aflidna Savigny i Preussen, har gått så långt, att han betvivlat den närvarande tidens kallelse till lagstiftning öfverhufvud. Nemligen teorierna, de vetenskapliga, allmänt menskliga, hafva så förvirrat det nationala rättsmedvetandet, att detta icke klart någonstädes återfinnas. Man kan visst tänka sig öfvergångsperioder hos en nation, då nya läror göra rättsmedvetandet osäkert. Men de äro öfvergångsperioder, och teorierna, resonnementet, likasom sväfvar öfver seden, utan att annorlunda än långsamt rubba dennas fasta, blott småningom sig utvecklande gång.

Ihågkommas bör, att samhällslagarne äro af olika art – och derföre äfven lagstiftningen af olika motiver beroende. 10

Civillagen grundad i Abstrakta Rätt derföre mera teori. Romerska Juristerna – Englands domare. Öfverallt detta vetenskapens inflytande.

Brottmålslagen på Abstrakta Rätt men äfven Moralen. Derföre både i förening i seden – sedliga medvetandet hos en nation. Vetenskapligt inflytande t. ex. Imputationsläran.

Närings och Politilagstiftningen föränderligast – beroende af vexlande behof. Allmänna nyttan. oftast försök – oftast misstag. Lättast orättvis såsom gynnande det ena eller andra intresset. 20

Det är den m. fl. att Lagstiftningen i sig är och alltid måste vara en nations (sträfvan dertill äfven der, flera folk i en stat), som det är förnuftigt att denna funktion äfven får en form, i hvilken *detta* kommer till medvetande, *att så är. N. B.* Bär på sig stämpeln häraf. I Greklands småstater kunde lag stiftas t. o. m. dömas på torgen. I Sverge, hos de Germanska folken likaså. Landskapsmöten – ting – små stammar Svear-Göther. I Medeltidens aristokratiska republiker, den representerande adeln. Så äfven delvis i de feodala staterna. Men sedan under den absoluta monarkin jemnlighet framgått – feodalismen och lifegen- skapen försvunnit – vald representation, i stånd eller allmänna val. 30

Likväl denna icke ensam representerande Lagstiftande makten. Regeringen är maktens i staten öfverhufvud representant. Och lagarne skola icke blott promulgeras, utan promulgeras med karakteren af gällande makt. Derföre öfverallt lagstiftande makten delad af regering- en. Olika bestämmelser. I Norge t. ex. gäller för 3:e Storting icke regeringens Veto. Formlöst. Det förnuftigaste i England – att alltid regeringens funktion följer, emedan Parlamentsmajoriteten i Regering- en. Men sådane förhållande göras icke. De uppstå, 40

Mina Herrar. Vi hafva sagt: de Politiska Funktionerna måste alltid och allestädes representeras. På botten naturtvång. Men den förnuftiga bestämmelsen deri, att nationens förnuft skall representeras och representera.

Sade: nationen sträfvar dertill, att representationen skall bära denna stämpel på sig, att vara nationens, att i sin form motsvara, hvad den alltid i sig är. Så äfven för Lagstiftande makten.

I den ena eller andra formen kan vishet i lagstiftningen finnas. I den ena eller andra ovishet. Athéns demokrati har förstört stater lika säkert, som den venetianska aristokratin och den turkiska despotis- men. 50

Men nationen skall hafva detta medvetande att stifta sin egen lag. Detta är sedlighet, detta är frihet, att människan sjelf ger sig lagen för sina handlingar. Men vi hafva sett, att den icke kan finnas såsom blott subjektiv – moralisk lagstiftning utan skall vara ett afgörande ur och

för, den sedliga verldsordningen. Detta sker, såsom vi sökt visa, i sin adeqvata form, då individens handling är en nations, i den patriotiska handlingen. Lagstiftningen hafva vi fattat såsom ett moment i denna. I den uttalar sig detta en nations vetande och viljande, som skall utgöra den patriotiska handlingens innehåll. Individens afgör alltså deri, hvilket detta viljande är – ger sig för sina handlingar sin egen lag. Ju mera representationen för lagstiftningen framstår såsom nationens, desto mera hafva äfven de utom representationen stående detta medvetande, att lagen för deras handlingar är deras egen.

10   Herrarne känna, att i den moderna Europeiska staten man funnit denna form för Lagstiftande Maktens utöfvande i tillsättandet af en vald lagstiftande församling.

I den antika staten lättades alla statsborgares omedelbara deltagande i lagstiftningen derigenom, att den stora massan af befolkningen var ofri. I den kristna staten är den medborgerliga friheten allas; och ur den, utgår fordran äfven på jemlik politisk frihet. Men dennas utöfvande i representationen är fysiskt omöjlig. D. v. s. detta har den högre mening, att representationen skall utöfvas af de bästa, af den som stå främst i medvetande om, hvad nationalandan kräfva, emedan så
20   lagstiftningen har pregeln af att vara nationens.

Härtill förer äfven det påpekade förhållande, att med civilisationen teorin gör sig gällande jemte det i den historiskt gifna, nationela seden innehållna rättsmedvetande. Den systematiserar detta och ger lagstiftningen tillika den allmänt menliga betydelse (och pregel), hvilken en nations görande och låtande skall hafva. Nemligen detta berättigadt såsom tillhörande den Sedliga verldsordningen. Men teorin finnes icke hos massan.

Hafva i Läran om Medborg(erliga) Samhället talat härom:

för Civillagen – Abstr(akta) Rätten.

30   – Kriminallag(en) – Straf Rättsteorierna

– Ekonom(in) – Nationalekonomin

Vidare: den Politiska teorin och Statsekonomin.

Ytterst den filos(ofiska) Statsläran,

Herrarne känna, huru i alla Europas stater från Medeltiden de representerande varit vissa stånd, adeln och delvis presterskapet. Icke blott vetande och upplysning hos dessa, utan äfven egendomen och med den förmågan att upprätthålla staten – mot andra stater. t. ex. Sverge skulle icke varit i stånd att föra dessa krig, om ej en mäktig adel. Så äfven annorstädes. Massan visst derunder lidande tvungen till
40   ytterlig uppföring. Gick icke så långt efter reduktionen, när fritt val – ehuru med sin entusiasm uppbar Carl XII. Om sådana krig har massan samma tanke, som mången ännu, att de varit onödiga. Men för hvarje stat en period, då den formulerar sig; nationen kämpar för sitt erkännande bland nationernas tal. Sverge genom Westfaliska freden i Europeiska statssystemet. Hade sitt försvar öster- och söderom Östersjön. Om alla de härar, mot hvilka Svenskarna här stridda – och deras egna – skulle trampat och blodat Svenska jorden, vet ingen, i hvems våld denna nu hade kunnat vara. När förmågan till dessa strider upphörde – äfven genom fiendernas hastigare tillväxande makt. Ryssland och Preussen – land att köpa frederna med. Om de varit stycken af Svenska jorden, skulle af den föga återstå, såsom Svensk.
50

Men då efterhand med dessa erkännandets stridens slut – ett statssystemets uppkomst och befastande – freden gaf rum åt industrin och handel, vexte dessas idkare till välstånd och bildning – tredje ståndet – dertill *vådliga* tjenstemän och jordegare. I Sverge den

sjelfegande bonden det fjerde. Men allmännare i Europa: det fjerde den aflönade, obesutna arbetaren i stad och på land.

Det är okunnigt tal om man säger: politisk frihet, d. v. s. alla samhällsklassers deltagande i den politiska representation har gifvit välstånd och frihet. tvärtom. I sådane stater, hvilkas maritima läge gjort handeln blomstrande, der har politisk frihet lättast och tidigast utvecklats sig. Medborgerlig frihet för välståndet nödvändigt vilkor: egendomens säkerhet; likhet inför medborgerliga lagen. Utsträckt representationsrätt frukt deraf. Likväl så, att välstånd och rikedom funnits för den medborgerligt fria, medan massa slafvat. Så i de Antika staterna. I de kristna efterhand allmän medborgerlig frihet. Kan finnas utom den politiska, t. ex. Tyskland – Norra Italien o. s. v. 10

Men der handel och industri redan hunnit en högre utveckling, der göra sig dessa intressen äfven politisk gällande i fordran på representation. Och denna representation blir nödvändig äfven för deras vidare utveckling, icke blott för lagstiftningen, utan äfven synnerligast för Regeringsmaktens utöfvande och den suveräna, krig och fred.

ty redan i lagstiftningen specificerar sig den patriotiska verksamheten efter de särskilda allmänna medborgerliga intressena. Det allmänna är staten, fäderneslandet, nationens uppehållande bland nationernas tal. De medborgerliga intressen ur statens, ur politisk synpunkt härigenom och blott såtillvida berättigade. Men statens bestånd hvilat på den (och ytterst på Familjen) såsom på sitt underlag, 20

Häraf de särskilda intressenas (stånds, korporations – kommuns) konflikt i lagstiftningen. Och ytterst med afsände på den politiska friheten och makten för sig – politiska partier.

Både för dessa intressens tyglande, underkastande under det allmänna sedliga intresset – patriotismen – och för teoriernas inflytande i den moderna staten – har man drifvits att uttänka särskilda kombinationer för den politiska representationen. tvåkammersystem – Medelbara val, census o. s. v. Beroende af politiskt resonnement – klokhets beräkning. 30

Det är principenligt: att Regeringsmaktens representant tillika representant för lagstiftningen (Äfven *vice versa* genom budgetens bestämmande och ministerstyrelse; hvarom längre fram). ty alla dessa funktioner *moment* i all politisk handling.

Regeringen nemligen är Lagstiftningen *såsom makt*. Delvis ensam lagstiftande för verkställigheten. Men hufvudsakligen emedan eljest patriotiskt handlingssätt icke möjligt, nemligen eljest ofrihet, 40

Regeringen representerar dervid nationalviljan såsom bestående mot Lagstiftningsrepresentationen, hvilken representerar densamma såsom vexlande. ty såsom makt – (Regeringen) skall den i hvarje ögonblick vara representerad. Lagstiftningen representerad periodiskt.

Hvarje Regering derför konservativ – representerar sammanhanget mellan forntid och framtid. Att *uppehålla* lagen = dess makt. Så konservativ äfven i lagstiftningen Modererar intressena och teorierna.

Det är, för att inom sjelfva Lagstiftnings Representation förstärka denne konservatism, som 2:a kammare inrättas. Konservativa elementer – prioriterade stånden – större egendomen – ålderdomen – eller endast längre uppdrag. 50

Dessa mångaldiga kombinationer derhär,

Statslära

Vårterminen 1863.

19–22,

Om Statsmakterna

||Utdrag ur en föreläsningkurs i Samhällsläran.||

I

||Artikel I||

10

Vi Afbröto vår undersökning i läran om de politiska funktionerna. Lagstiftande = Regerings = och den Suveräna makten.

Dessa, sade vi, äro momenter i den politiska handlingen. De äro det Rätta såsom, en nations vetande, viljande och makt. Dessa i den individuela politiska handlingen blott för reflexionen närvarande momenter, träda, emedan handlingen här är en nations historiska verksamhet, derigenom en totalitet af individers ||i rummet och tiden||, fram såsom ||bestående funktioner att|| uttala detta vetande, att förverkliga detsamma i handling och göra detta med karakteren af absolut makt.

20

Individen bär vetandet om det Rätta inom sig, uttaladt; det bevisar sig blott i hans handling. En nation måste för sig uttala hvad det Rätta är, för att samstämmigt handla derefter. ||Individen utöfvar i den politiska handlingen en makt, som icke är hans egen. Denna makt finnes der för reflexionen, för den yttre betraktelsen. Men en nations makt är erkänd såsom Rätt och bevisar sig såsom sådan i historien. 20 Detta är icke blott nödtvång, ehuru visserligen samstämmighet i handlingen hos ett flertal af individer icke kan finnas, utan meddelande, uttalande af, hvad som bör göras. Men det Rätta är och skall vara verklighet, derföre vara uttaladt såsom gällande makt, icke blott såsom menadt en eller flera

30

individurs mening om det Rätta.||
Dessa funktioner vidare representeras: af denna nu lefvande generation för hvarje tid, af det manliga släktet, af det fullvuxna, hos stora, folk af folkets representanter. Äfven häri ingår ett naturmoment; ||alla individurs deltagande i de politiska funktionernas utöfning är fysiskt omöjligt|| men det förnuftiga häri är, att det förnuftiga vetandet och viljandet skall gälla, en nation representeras såsom förnuftig.

Här träder den mensklige klokheten än, reflexionen, som bestämmer och väljer medlen för ändamålet, representationsformen. Det spekulativa bestämmandet upphör – ger rum för det historiskt gifna. Endast detta kan tilläggas: att representationsformen hos hvarje nation skall sträfva dertill, att i sig uttrycka, på sig bära stämpeln deraf, att representationen verkligen representerar nationen. Formen för alla de politiska funktionernas representation är Statsformen. Förnuftigt är, att den nu mer och mer sträfvar till att blifva demokratisk; ty sålunda bär den politiska funktionen på sig stämpeln att vara en nations.

40

Vi erinrade oss, huru man en tid, under 18:e seklet och vid öfvergången till det 19:e, i Statsläran strängt yrkade på statsmakternas från hvarandra *** skilda representation. ||Men då de patriotiska funktionerna äro endast momenter i samma verksamhet, kan och skall denna uteslutande fördelning af statsmakterna icke ega rum. Den har också ingenstädes varit genomförd.|| Ty t. ex. Regeringsmaktens representanter kunna icke representera blott viljandet, icke vetandet. Och för dem skulle patriotisk handling blifva omöjlig, om handlingen vore tvungen, ofri, dem föreskrifven af representation för Lagstiftande makten. Derföre har lagstiftningen alltid tillhört representanterna för

50

båda dessa statsmakter, äfven der en Lagstiftande församling särskildt representerar denna makt.

Lagstiftande makten åter innebär i sitt begrepp Regeringsmakten; ty först i och med den senare är densamma *Makt*. Lagen är makt genom seden: att alla göra detta, hvad lagen uttalar såsom Rätt. Men Lagstiftande makten, denna särskilda verksamhet, politiska funktion, är makt derigenom, att det uttalade Rätta bevisar sig vara en nations makt, mäktigt, att nedslå hvarje protest, och att samla och leda hela folkets verksamhet enligt nationens deri uttalade rättsmedvetande. Lagstiftande makten är derföre *såsom makt* utan vidare *Regeringsmakt*.

10

Men funktionerna äro skilda momenter, och derföre äfven representationen skild. Den är det Mer eller mindre i alla stater; ty öfverallt finnes något Råd för Lagstiftningen, huru absolut än regeringsmakten må vara.

Båda funktionernas olika art fordrar äfven en olikartad representation. Den ena är vetandets om det Rätta uttalande – den andra detta Rättas förverkligande. I den förra ||företer sig|| vetandets passivitet – i den senare viljandets initiativ. Den förra verksamheten såsom forskning, öfverläggning, slutar väl i *en* punkt, i ett subjekts afgörande; men den senare utgår ur denna punkt, ur ett subjekts intresse (patriotiska intresse). ||Man begär vis|| lagstiftning, kraftfull, energisk regering. En rådpägande församling kan diskutera länge och väl, – den väntar på sitt ämne och behandlar det, när det förefinnes, – först vid voteringen afgör en individ. En sådan kan icke regera. Försök dertill (under revolution) hafva misslyckats. Regeringen skall hafva initiativ, taga tillfället, icke mottaga det, för den kräfves ofta snabbt ögonblickligt beslut, och den *börjar* med beslutet, med individens afgörande.

20

Derföre faller detta af sig sjelf: en lagstiftande församling är periodisk, Regeringen stadigvarande. Derföre ||måste regeringen äfven hafva|| en stadigvarande spets.

30

Det allmännaste har varit: regeringsrepresentation ärftlig. I ||Europa har denna ordning|| utgått från feodalväsendet. Regenten var jordegaren, hade arfsrätt till regeringen, emedan arfsrätt till egendomen. Detta har efterhand förändrats. Arfsrätt till konungamakten har erhållit religiös helgd. Påfven, kyrkan funktionerade, smorde konungar efter Judisk, biblisk sed. Tanklöst är, att anse detta för en tillställning. Monarken representerar ||icke blott regeringsmakten inåt, utan äfven|| en nations majestät – dess suveräna makt mot allmakt på jorden – det hos nationen gällande Rättas maktfullkomlighet. Öfverallt och alla tider den ärftliga formen varit allmännast.

40

Olägenheten är i ögonen fallande. Monarkens regentduglighet är mer eller mindre tillfällig. Detta Motväges ofullkomligt deraf, att han uppfostras för sin plats, ||en hågen bestämmelsen kan fostra|| en upphöjd håg; men sjelfva ofriheten i valet kan också nedtrycka. Men alla olägenheter oaktadt har säkerheten i thronföljden alltid visat sig vara väsentlig för staternas inre lugn. I en småstat har detta mindre betydighet. I en stor, som bestämmande skall deltaga i verldshändelser: ro större. T. ex. Förenta Staterna hafva ännu icke utgjort en sådan stat. Men der likväl partiregenter; som mest representerat Slafstaterna, haft detta intresse och uppburits deraf. ||Skulle detta lands läge och dess deltagande i verldshändelserna varit ett annat är det antagligt, att en sådan regeringsform skulle bevisat sin olämplighet – än mera ännu under det inbördes kriget.|| Äfven arfsrätten – rättare dess kullkastande har gifvit inbördes krig. Men icke numera, då den af nationens medvetande bestämdare uppbäres. Pretendenter äro *regenter* utan

50

makt att uppstå. Derföre äfven denna form icke beroende af resonnement, utan af nationernas historiskt gifna medvetande. T. ex. I Frankrike har republiken varit fåfängt försök. Man är ense derom: folket är konungskt. Det Svenska likaså.

Historien lärer, att statsförfattningarne blifva mer och mer demokratiska. ||Vi förstå härmed, att i statsformen mer och mer uttalar sig, att statsmakten är nationens.|| Detta fortgår så öfverallt hos de civiliserade folken. Och vi erkänna, att detta är det förnuftiga, emedan staten är och skall vara en nations vetande och viljande såsom Rätt.||

10 Detta medgifvande synes innebära, att förnuftet är hos massan Men detta åter strider mot all erfarenhet,

I sjelfva verket innebär också all statshistoria denna motsägelse och är processen att lösa den. Den innebäres i människans sedliga bestämelse. Ty det är en motsägelse, att den menliga individen med sitt inskränkta vetande, sina svagheter, begär och passioner skall göra historien, d. v. s. förverkliga det Rätta på jorden – och i verlden. Denna motsägelse träder i statslifvet fram. I statsmaktens representation skall denna nations förnuftiga vetande och viljande vara representeradt; men d. ä., emedan nationen är absolut afgörande, förnuftet som sådant ||den
20 sedliga verldsordningen|| skola vara representerade. Det synes derföre klart, att denna representation bör bestå af de insigtsfullaste män med den ädlaste karakter. Men sjelfva dessa superlativer visa, att denna individuella förnuftighet är blott en grad, derföre icke motsvarar begreppet. Huru än alltså representationen inrättas, har dess förnuftighet sin dom endast i historien, i hvilken såsom sedlig verldsordning nationernas lif dömas. Men då den politiska handlingen har sitt berättigande, endast såvida den är ett uttryck för nationens förnuft – har det Rättas makt, endast då i den nationens makt gör sig gällande, så är det det förnuftiga, att statsskicket skall hafva en form, som ger
30 statsmakternas verksamhet stämpeln häraf – d. ä. att detta må i denna verksamhet vara uttaladt, framstå i dess form; och statsskickets utveckling är fortgång härtill. Denna form har detsamma, ju mera nationens alla medlemmar i den politiska verksamheten deltaga, ju mera representationen har pregeln af att representera nationen.

Men detta måste bero af en historisk utveckling. Medvetandet om en sådan kallelse måste hos nationens medlemmar förefinnas, det politiska medvetandet. Och detta åter är betydelselöst, d. ä. det finnes icke, eller det finnes blott såsom ett tomt menande, om det icke har till innehåll
40 *vetande* om nationens angelägenheter och viljandet, nemligen intresse och bestämda förnuftiga ändamål för att i deras afgörande deltaga. Derföre är detta deltagande till utsträckning, grad och sätt beroende af historisk utveckling.

Man har trots sig i det Engelska statsskicket finna förträffligheten deri, att det är så väl sammansatt af Monarkiska, Aristokratiska och Demokratiska elementer. Någon sanning må ||i denna reflexion innebära||: nemligen att massan inverkar, men dess inverkan aldrig är omedelbar. Det kan dock icke göras efter. Ty der finnes äfven det politiska medvetandets innehåll historiskt gifvet. Intet annat folk i Europa kan t. ex. prästera parlamentsledamöter, som åtago sig värfvet
50 *utan* betalning, dertill betala derför. Detta ger af sig sjelf sitt mått för representationen. Annorstädes skulle man icke förmå det – mångstädes icke heller tåla det, ty det innebär aristokrati. Men det utgör dock bevis för det fordrade vetandet och viljandet.

Representationens demokratiserande innebär det redan, att representationen för de skilda funktionerna, icke äro positivt skilda. Vi

hafva sökt förklara, hvarföre lagstiftande makt utöfvas af både representantförsamling och regent. Men likaså finnes alltid regeringsmakten hos båda. Der statsskicket har den utbildning, att en särskild församling representerar lagstiftande makten, der måste inträffa, att den kontrollerar, huruvida regeringen föres i öfverensstämmelse med nationens uttalade vetande. Det förnuftiga häri är, att uttalandet blir tomt, om icke handlingen följer, att visshet om det senare måste finnas, för att fortsätta med det förra. Och vidare: uttalandet träffar det rätta just derigenom, att det i handlingen, i utöfvandet kommer till medvetande, hvad detsamma är och innebär. ||Det *bevisar sig* såsom rätt *** i praktiken.|| Detta lagstiftande församlings deltagande i regeringen är dock genom sin natur negativt. Ty handlingen måste först finnas der. Den utgår, såsom redan anmärkts, från denna punkt, det individuella afgörandet. ||*Den är ett*|| Här Nu, der öfverläggningen slutar der beslutet afskär densamma. Den tillhör derföre Regeringsmaktens representant,

10

Det är detta negativa deltagande i regeringsmaktens representation, som i den moderna konstitutionella staten utöfvas förnämligast genom beskattningsrätten. Regeringsrepresentanten, regenten står oberoende inom vissa gränser i sättet att förverkliga, hvad genom lagstiftningen är föreskrifvet – än mera i annat, för hvilket icke lag på förhand kan finnas – t. ex. krig, fred, förbund. Men i det ena och andra fordras ett godkännande ||som i den konstitutionella staten tillhör den lagstiftande maktens representation.|| Makten att göra detta godkännande effektivt har lagstiftande församlingen i beskattningsrätten. Ty detta medel, penningar måste för en regering förefinnes för alla dess företag. Genom staternas medgifvande, inskränkande, vägrande understödas, tillbakahållas elker hindras företagen.

20

Vi betrakta då äfven detta politiska berättigande ur politisk synpunkt. Såsom utväg att spara, nedsätta skatterna o. s. v. är det tillfälligt – ofta småsak. I sjelfva verket äro de konstitutionella staterna ofta dyrare. Och skattebevillningen är i detta hänseende ceremoni. Man tadlar det, att Engelska Parlamentet afgör öfver budgeten så korrt. Men detta blir sakens gång, der öfverensstämmelse i yttre och inre politik finnes mellan lagstiftande församling och regering.

30

Vi skola särskildt tala om de medborgerliga intressenas betydelse och berättigande i det politiska lifvet. Det inse H~~err~~arne nog, att i det dagliga resonnerandet detta icke betraktas ur vår synpunkt. Ty man hör aldrig talas derom, att en nation är till, för att det Rätta på jorden skall vara, eller att dess bestämmelse är dess plats i historien, i den sedliga verldsordningen. Den skall icke betala skatt – icke göra hållskjuts, få obehindrat göra kläder och skor o. s. v. – deröfver går detta icke. Äfven det har dock sin rätt. Men staten begripar det ej. Det är läran om »Anstalten» för individens skuld,

40

En mera positiv form har lagstiftande församlingens deltagande i regeringen genom den s. k. ministerstyrelsen. Denna finnes väl icke annorstädes än i England, men utgör det mönster, som i andra länder eftersträfvats. Men äfven vid den måste lagstiftande församlingens deltagande i regeringen öfverhufvud hafva samma negativa form af ett efteråt kommande godkännande, hvilket icke ens bestämdt uttalas, utan bevisar sig genom majoritet i parlamentet för den ena eller andra af regeringens propositioner. Denna är i allmänhet den politiska frihetens form hos den Anglosachsiska stammen. Äfven i Nordamerikas Förenta stater, der styrelsemännen så i staten som kommunen väljas, är deras makt att göra och låta stor. Och man underkastar sig

50

densamma; men först vid nästa val kommer det positiva godkännande eller ogillandet. Der man menar, att en representantkammare skall reglera hvarje detalj, och regeringsrepresentanten vara endast dess ombud såsom exekutiv makt, der förstör man all regering, skapar anarki. Försöker härtill hafva såsom förnuftlösa gått under,

När vi sagt, att ingen statsform som sådan ger en borgen för den politiska verksamhetens förnuftighet – förstå vi härmed: en borgen för att nationen intager ett högre rum i historien, i den allmänt menckliga utvecklingen, i den sedliga verldsordningen. Lagarnes vishet, regeringshandlingarnes klokhet, den yttre politikens tidsenlighet, nationens makt och ära kunna finnas i lika grad under den ena och andra statsformen.

Men vi hafva tillagt: det är dock förnuftigt, att statsformen skall blifva mer och mer demokratisk, i den mening, att nationen i dess helhet skall i de politiska funktionerna deltaga, emedan denna utveckling ger den politiska verksamheten pregeln af att vara nationens, stämplad statsmakternas representation såsom nationalrepresentation.

Öfverhufvud hänger detta tillsamman med det nationela medvetandets utveckling – d. v. s. det politiska med det nationela. ||Förut är anmärkt: nationaliteterna i Europa bildade sig under det absoluta konungaväldet. Jemte feodalismen upphäfdes Provincialismen efterhand. Men *** i verk och gerning, i handlingen, har framstått samtidigt med friare politiska institutioner.|| Vid en flygtig betraktelse tycker man visst, att t. ex. Franska folket redan under Ludvig XIV:e var uniformt, sammangjutt till en nation. Men i lynne, seder, t. o. m. lagar funnos ännu stora differenser. Den Franska andan och bildningen tillhörde blott de högsta samhällsklasserna. Först revolutionen slog ned landskapsgränserna, uniformerade, sammangjöt. Indelningen i Departementer o. s. v. var den yttre manifestation häraf. Så äfven i England. Jemförelsevis tidigt ett språk. Men ända till slutet af strider mellan Rosorna landskapsseder, lagar, förvaltning. Så i våra dagar i Italien.

Man kan återfinna samma fortgång i det antika Grekland och Rom.

De Grekiska staterna likasom medeltidens Italienska fristater hade dock en annan karakter. Vi kunna kalla den: kommunal. Den Utgick ||i Italien|| från Romerska municipalförfattningen. ||Den nationela enheten i språk och sed gick utöfver statens gränser, som ofta voro stadsmurarne. Äfven här måste dock de skilda folkstammarna sammangjutas, förrän den politiska friheten kunde fatta det.||

Vi tillägga derföre: Den fria politiska statsformen följer med det politiska medvetandets utveckling, men detta åter med nationalmedvetandets. Genom den fria formen får ett folks politiska verksamhet denna pregel, att vara en nations, gör sig såsom sådan gällande i historien, med en bestämd nationel karakter – såsom en bestämd form af den allmänt menckliga kulturen, deri representerande denna.

Man kan låna fria politiska former och försöka den. Men de hålla icke. Man säger då: detta folk är icke för dem moget – d. ä. det politiska medvetandet är icke dertill utveckladt. Men det bör tilläggas, nationalmedvetandets grund saknas, den utveckling i detta, att nationen vet sig som sådan hafva en bestämmelse i historien – vet sin anda skild från andra nationers, vet den såsom en i historien berättigad makt, och derföre har viljan, energin att göra den som sådan gällande.

Representationens för Statsmakterna ömsesidiga deltagande i lagstiftning och regering, i dessa båda funktioner, skapa den politiska seden; och denna i lag uttalad är den egentliga Politiska lagen = Statsförfattningen såsom lag.

I all stat t. o. m. i Orientens despotier finnes en statsförfattning såsom sed. Men representationens särskiljande uppstår behofvet af lag – en skrifven Konstitution. Dennas väsentliga innehåll: Representationens ordnande, – men dertill kommer formen för sjelfva författningens vidare utveckling, för Representationens omordnande. Brist i senare hänseendet gör revolutionen eller ohtrojering nödvändig. Stadgandet i var Säkerhetsakt, ||att den skall gälla evigt, är|| oförnuftigt, orimligt: det är evigt stillastående eller revolution.

Med afseende på konstitutionen i <yinner>het hos läran om Stat såsom grundad på aftal haft sin tid. Nemligen ytligare fattadt gäller den ett aftal mellan regent och folk, – djupare ett aftal mellan, ||N. B. blad 2|| individerna, som konstituera folket, om Statens upprättande. I senare hänseendet är aftalsläran vederlagd. Den är ohistorisk. Endast statsförbund eller förbundsstater hafva genom sådant aftal uppstått. Men Staterna äro i historien alltid färdiga. Dessutom kan aftalet ej förbinda ofödda släkten. Det skulle förneka dem all sedlig frihet – all patriotism.

Äfven i afs<eende> å konstitution är aftalsläran begreppslös. Ty folk och regent äro icke två personer, personliga viljor, som godtyckligt afgöra. Nemligen folk vill i detta hänseende säga folkrepresentant. Afgörandet ||om statsformen är|| politisk handling och skall utgå ur patriotismen. Deri dess frihet. Hvad som skall statueras, beror af nationens historiska utveckling. Friheten består i uttalandet häraf, och den är förverkligad i den mon uttalandet i sjelfva verket träffar nationalmedvetandet. ||Dessutom är det klart, att regenten är nationens representant likasom en lagstiftande församling är det. Den representerar forntid och framtids nationens historia, församligen det närvarande stunden.||

I en konstitution finnes derföre icke mera aftal än i hvarje medborgerlig lag. Lagen stiftas af båda statsmakternas representanter. Der måste alltså vara samstämmighet. Men den har icke betydelsen af ett godtyckligt aftal. Vid en sådan uppfattning betraktas statsmakterna såsom parter – att icke säga fiendliga, då de enligt sitt begrepp äro momenter i samma process maktutöfning – det Rättas förverkligande.

Det är nämndt. I statsinrättningen finnes mycket öfverlemnadt åt klokheten. Detta gäller i <yinner>het det speciela i Statsförfattningen.

Politiken har tvenne faktorer. Den ena principerna. Till dessa höra icke blott spekulativa åsigheter ur den filosofiska statsläran, utan äfven på reflexion bygda allmänsatser i särskilda grenar af den politiska vetenskapen – t. ex. i nationalekonomin – i statshushållningen. Den andra är ögonblickets kraf, de förhandenvarande historiska förhållandena. Äfven för statsförfattningsrätten finnas sådana allmänna grundsatsar. Lagstiftanderätt, motionsrätt, beskattningsrätt för folkrepresentationen – yttrandefrihet, församlingsrätt öfverhufvud – allmän rösträtt för representantval. Å andra sidan ärftlig monarki, monarkens oantastlighet, ministeransvarighet o. s. v. – Men vid deras genomförande måste åter afses de gifna historiska förhållandena.

N. B. blad<et> 3,

Den enas af dessa grundsatsar genomförande betingas af den andra. Och allas af ett folks allmänna kultur. Liberalismen och konservatismen äro egentligen dessa två sidor – båda ytterliga, när de abstrahera från hvarandra. Allmänsatserna äro lätt lärda; insigt i, hvad en nations närvarande historiska ståndpunkt kräfver, politisk vishet ||är icke lika lätt vunnen.|| Samtiden är full af exempel på blindhet för grundsatserna; men också på ovist konstituerande. Bådadera hafva fört till våldsamt omkastning.

Historien visar: den statsförfattning är fast, som är grundad i seden, har för sig häfd. Reformen är säkrast, der den sker efterhand genom antagen sed, och der bokstafver kommer efteråt, för att reglera och befästa denna. England äfven häri mönster. Men en sådan utveckling är mest beroende af vis regering, som gör koncessioner efterhand – tager initiativet. Regeringen är genom sin natur konservativ – representerar traditionen o<ch> framtiden, icke de vexlande dagsmeningarne. Men derföre finnas äfven lättare höjd och fasthet i de ifrån henne emanerande reformerna. När de utgå från lagstiftande representationen, blifva de lätt en partiåsig, som åter kullkastas af en annan,

Statslära

Vårterminen 1863

23–25,

Måna Herrar. Vi nödgas förbigå en närmare framställning af de särskilda grenar, i hvilka Regeringsmaktens utöfning delar sig. De betecknas i det moderna samhället genom de särskilda ministerierna. De äro: justitia, inrikes såsom särskildt: handels o<ch> närings genom allmänna arbeten, polis ***- elker undervisningen, finans-, krigs- (lands- o<ch> sjö) utrikes.

Nemligen Regeringen har högsta vården om upprätthållandet af Medborg(erliga) Samhällets institutioner. Om dessa talat. Lagskipningen: den civila, kriminela, ekonomiska (Närings) o<ch> politin (deri undervisningen) samt associationerna (särskildt kyrkan).

De grenar af Regeringsverksamheten som direkt afse Staten äro alltså blott finans, krigs o<ch> utrikes – den sistnämnda tillhörande den suveräna maktens utöfning – krigs äfven delvis, nemligen högsta befälet.

Men att strängt skilja mellan, hvad som angår Medborg(erliga) Samhället, och hvad som angår Staten låter sig icke göra. Sjelfva förvaltningens upprätthållande är Regerings verksamhet, – hvarföre Inrikesministerium äfv(en) har en rent politisk verksamhetssfer, och administrativa = *Rollen*, de lagar, som bestämman ordningen för statsförvaltningens handhafvande samt de förvaltande embetsmännens åligganden och befogenhet kan anses för en blandad samhälls- och statslag.

Finans o<ch> kamerallagarne, bestämmande öfver uppbörden och förvaltningen af Statens medel, äro deremot rena politiska lagar. Lika så krigslagarne.

Således dessa tre lagar: Administration, finans o<ch> kameral, krigs afse direkt staten, de förstnämnda tillika Medborgerliga Samhället, vården om dess intressen och skiljandet dömandet dememellan – enligt ekonomi- och politi-lagarne.

Bland de grenar, som mera uteslutande och direkt afse Medborg(erliga) Samhället vilja vi nämna ett par ord om handeln och undervisningen, regeringsmaktens utöfning med afseende å dessa.

Hvad som rörer handeln blir med afseende på utrikeshandeln en politisk fråga.

Utrikeshandeln är icke blott en näring för försörjandet af en viss samhällsklass och allas förseende med vissa konsumtionsartiklar, den är tillika en staternas täflan om välstånd och makt och utgör som sådan en ingredierande del i politiken. Handelstraktaten, krig o<ch> fred.

Frihandeln är principen för dagars politik. Men man dömmar deri, som i mycket annat, då man fördömer historien. Folk och regeringar hafva varit enfaldiga. De hafva kommit till välstånd *oaktadt* sin enfald, mot den förnuftiga ordningen, genom protektion för inhemska näringar icke genom frihandel – (England). Sådant är oförstånd.

Det ena folket har gått före det andra i kultur. Frihandeln från början tillämpad skulle fördelat verksamheten så, att det förra skulle varit det senares fabrikant, förädlaren af dess råvaror – det förra civiliseradt, det senare rått. Ty med vare förädlingen den intellektuella bildningen och civilisationen. Om och när det senare skulle förmått höja sig, är en tom resonnements fråga. Men faktum är, att t. ex. England i denna stund har en öfvervägande industri, att landet afsätter till ociviliserade folk i andra verldsdelar. Förut stodo samma förhållande till Europa. Så äfven de Europeiska folkens inbördes förhållanden. Den ömsesidiga friheten beroende af traktater.

2:a Angående den intellektuella bildningen. Äfven åtgärderna häri delvis af politisk betydelse: att en regering uppmuntrar vetenskap, litteratur och konst. Nämlikigen derigenom ställas nationen i jernbredd med andra nationer.

Handel och litteratur också det internationela samband, hvarigenom ett folk förnämligast göras delaktigt af den allmänna menckliga kulturen. Den förra i synnerhet genom att sprida industriel förkofran; men äfven uppehållande kulturen såsom band för freden. I fri litteratur och konst åter nedlägger å andra sidan en nation sin andas utveckling, att blifvande, bortom statens undergång verka för den allmänna menckliga kulturen.

I alla dessa hänsenden representerar Regeringen icke ensam regeringsmakten. Dess görande och låtande bestämmes af den lagstiftande icke blott genom lagarne, som i flesta hänseenden afgifva norm och gränser för detsamma, utan äfven direkt genom lagstiftande församlingens beskattningsrätt. Detta inflytande ehuru direkt har den negativa form, att representantförsamlikigen vägrar ingå på regeringens förslag genom att vägra anslag – men slår äfven vid deras beviljande mer eller mindre öfver till positivt bestämmande af ändamål och sätt, på hvilket de skola användas.

Den mera utbildade formen är utan tvifvel den parlamentariska ministerstyrelsen. Denna hittills blott i England. Villkoret: att de politiska partierna äro så formerade och kompakta, att en fast pluralitet i alla frågor är gifven. Dertill fordras en lång parlamentarisk historia och med den en gifven sed och disciplin. Engländer både öfver och i synnerhet underhuset voterar på kommando. Partierna äro icke dagspartier, utan historisk sekelgamla. Men dermed följer också samma disciplin i hela styrelsepersonalen. Den afgår ända långt nedåt, när partiet förlorat majoriteten.

I de moderna staterna en opinionens tryckning äfven utom representationen – genom församlingsrätten och association samt tryckfriheten. Dessa derföre viktiga politiska rättigheter icke blott medborgerliga. Men man har i Förenta Staterna exemplet derpå, att äfven denna frihet af pluralitetens vilja begränsas. När denna i votering talat, måste pressen tåga. Opposition får icke höras. Detta visserligen den yttersta konsekvensen. Men icke den form som bildningen begär, emedan i den massan kan terrorisera.

Pluralitetens votum nödvändigt afgörande. Intet annat finnes. Men i det faktiska, för detta som skall ske, handlingen. En stat skall deremot vara stark nog att tåla teorin och bevisningen. Eljest finnas icke heller

öfvergångarne genom annat medel än agitation – och allt hvad dermed följer.

Detta om dessa två politiska funktioner⁷ och dessas representation.

Men ehuru de i lagen uttalade nationalmedvet⁷(anden) i och genom Regeringsmakten är makt, är den derigenom ännu icke makt på jorden – i världen. D. ä. det blir tillfälligt om den finnes eller icke, om icke den förmår bevisa sig såsom Suverän Makt – mot andra och mot alla stater,

10

M⁷(ina) H⁷(errar). Vi behöfva icke någon utredning af frågan, hvems suveräniteten i staten är och skall vara. I Medeltiden gällde den furstliga suveräna makten för gudomligt uppdrag. Tidigare framstod den äfven historiskt såsom af kyrkan åtminstone ***. Man kan säga: denna uppfattning är den uråldriga, Vi återfinna den allestädes i Orienten, i Grekland, i Rom. Men redan tidigt i 16:e och 17:e seklet ställde man häremot Folksuveräniteten. Läran framgick Dels nyantikt inflytande, dels ur Mosaiskt. Men än djupare *** kristendomens: läror om människans frihet inför Gud – om allas jemnlighet; hvarföre också yrkandet på folksuveräniteten uppträdde i förbund med anspråket på religiös frihet. I Frankrike: yrkades den af *Hotman* och Languet. I Skottland af Buchanan.

20

För oss, emedan Staten är det Rätta såsom en nations görande och låtande, är all statsmakt äfven den Suveräna detta görande och låtande. Men der finnes mellan Statsmakternas representation en förnuftig skilnad. Regeringsmakten skall i hvarje nu vara representerad – den Lagstiftande icke.

30

||Lagstiftande makten kan föra detta namn endast sålunda, att den genom Regeringsmakten förmedlad bevisar sig vara *makt*; och Regeringsmakten åter är inskränkt och tillfällig, om den icke bevisar sig såsom makt i verldshistorien, i den sedliga verldsordningen, såsom absolut, suverän makt. Staten är och skall vara denna suveräna makt. Detta är icke blott ett berättigande, erkänd i staternas ömsesidiga förhållanden, i Folkrätten; det är det Rättas tillvaro såsom suverän makt. Vi veta det: det Rätta är icke blott teori utan faktum och såsom sådant makt i världen – i familjen föräldramakt, i medborgerliga samhället lagens och sedens makt, i staten slutligen verldshistorisk makt. Man kan säga: att äfven en lag, t. ex. den Romerska har ett verldshistoriskt inflytande. Men den medborgerliga lagens karakter och bestämmelse är icke denna. En nations uppträdande i verldshistorien deremot bär på sig denna pregel, att vara för densamma bestämmandemakt, bestämmande för det verldshistoriskt Rätta. Och detta uppträdande är utan vidare – Staten.||

40

Der finnes derföre icke och kan icke finnas någon annan representant för den suveräna makten, än Regeringen. Ty i dess verksamhet bevisar sig först Lagstiftande makten såsom makt – och denna maktutöfning skall såsom Rätt hafva karakteren af att vara i och för sig på jorden berättigad, vara såsom sådan erkänd – bära stämpeln deraf vara suverän makt.

50

Såsom i hvarje stat Regeringsmakten måste hafva en spets i statens öfverhufvud, valdt eller ärftligt – så äfven den suveräna makten. Hegel, eller såsom man säger, utgifvaren ||af hans Philosophie der Recht,|| hans, har uttryckt detta så: der måste finnas någon, som säger jag – sätter prickan på j. Men äfven i en Lagstiftande Församling är ett votums afgörande. Derom kan sägas: detta är förnuftigt nödvändigt,

att pluraliteten skall afgöra, emedan eljest intet slut finnes, och alltså gäller ytterst den ena rösten. Men vi hafva lärt oss inse, att detta har för Regeringsmakten ännu den djupare betydelse, att i den skall finnas icke blott ett stat, utan ett initiativ – handlingen skall utgå ur *ett* intresse, *en* patriotisk impuls. Den ena rösten är här icke slutet, utan början; ty med den vidtager handlingen. ||En stat är suverän äfven i den inre politiken, d. v. s. statsmakternas afgörande härutinnan är det högsta, absoluta fritt, och det yttersta afgörandet har äfven häri Regenten, suveränitetens representant. Men suveräniteten i detta afgörande, är ännu en sak endast för reflexionen, för den yttre betraktelsen. När Regenten låter promulgera en lag, som han gifvit sin sanktion, när han utfärdar en befallning, kan härtill göras den reflexion: ingen makt på jorden är berättigad att sådant hindra eller deri ingripa.||

||Men i den yttre politiken, i en stats förhållande till andra stater, bär handlingen på sig suveränitetens stämpel. Suveräniteten *erkännes* deri. Konventioner, allianser, krig och fred staterna emellan utgå från detta ömsesidiga erkännande. Vi betrakta derföre den suveräna makten i denna dess verksamhet, hvori den som sådan bevisar sig, erkännes och gäller.||

Under den fria statsformen, der Lagstiftande makten är särskildt representerad, har såsom vi visat denna genom beskattningsrätten ett negativt deltagande i Regeringsmaktens representation, hvilket dock är mera positivt, der denna form utbildat sig till egentlig ministerstyrelse. ||Men härigenom har en lagstiftande kammare äfven del i den Suveräna maktens representation – mer elker> mindre positivt, men i sjelfva verket mera än i Regeringsmaktens.||

Nemligen: betydelsen deraf, att det är förnuftigt, att Statsmakternas representation skall bära på sig stämpeln, att representera en nations vetande och viljande, framstår i synnerhet här. Att nation och regering icke må kunna betraktas såsom skilda, att det icke må dragas i tvifvelsmål, att Regeringens vilja och beslut är nationens – detta ger den suveräna makten dess egentliga styrka. Öfverensstämmelsen kan väl finnas äfven utan denna form. När ett folk med glädje följer en regent såsom sin härförare i krigets skiften – offrande egendom och lif, så innebär detta makt, tillförsäkrar om segern. Exempel Carl XII – Napoleon I o. s. v. ||Ja statens väl kan kräfva kriget. eller andra uppoffringar för statens bestånd, hvilka massan af folket endast passivt underkastar sig. Detta är allmännast förhållandet vid ett lägre utvecklingsstadium hos folken, då statsangelägenheterna äro fattliga blott inom en inskränktare krets. Då är endast faktum bevisande. Och öfverhufvud måste ihågkommas, att statens angelägenheter aldrig vänta på den sista manliga eller qvinliga individens i ett folk bifall, och att äfven vid den friaste författning bifallet mången gång måste komma efteråt. Såsom folkentusiam visar sig bifall|| vanligen blott i kriget. I den stundliga utöfningen, af den suveräna makten – i den yttre politiken öfverhufvud icke. Men detta är af vigt, att i den må erkännas nationens vilja. Derigenom afvändas krigen; derigenom ökad en stats inflytande – på mensklighetens allmänna angelägenheter öfverhufvud – d. v. s. på afgörandet öfver det Rätta i världshistorien, det Rätta på jorden, i världen. Likväl kan icke nekas, att den fria statsformen för sig icke alltid verkar detta. Ex<empel> frihetstiden i Sverige. Och t. o. m. den allmänna folkstämningen kan i en upprörd tid föra till underlag. Preussen 1806. En Regering skall i den suveräna maktens utöfning representera icke blott det närvarande, utan forntid och framtid – nationens historia – se längre tillbaka i orsakerna och längre fram i

verkningarne ||samt med ledning häraf pröfva folkstämningens berättigande att på afgörandet i den yttre politiken inverka öfver det i historien Rätta dömer dock ytterst historien sjelf. Den allmänna måttstocken för den politiska handlingen är, hvad menskligheten derpå vunnit. Men detta pröfvas åter deraf, huruvida hvarje faktum fyllt sin plats i historien, motsvarat de gifna historiska förhållandenas kraf.|| I öfrigt: hvarje nation har rätt att rådföra sig med endast sin egen makt, sin egen ära. Men detta är förnuftig politik: att nationens intresse må vara mensklighetens.

10 Slut

114 J. V. SNELLMAN – J. W. G:SON SNELLMAN 5.I 1863

Uleåborgs LA, J. W. Snellman G:son arkiv

Hr. Komerserådet J. V. Snellman Gson
Uleåborg

20

Käre Broder! Det gläder mig få en anledning skrifva Dig till, emedan gunås en sådan behöfves för allt mitt brefskrifvande. Jag begagnar den, att tillönska Dig och de Dina helsa och förskoning från detta livvets sorger under det ingångna året. Mina barn förena sina helsningar med min.

Anledningen till dessa rader är:

30

Här utgifves en Finsk tidning: »Helsingin Uutiset». Jemte mången annan intresserar jag mig för densamma. De förut existerande Finska tidningarne redigeras med så ringa förmåga, att de föga i viktigare angelägenheter verka hvarken uppåt eller nedåt. Oulun Wiikko Sanomat skötas ganska bra för sitt ändamål, ehuru, sedan Nylander kommit in i dem, der förekommit ett och annat hufvudlöst. Men de befatta sig föga med allmännare politiska angelägenheter; och är det äfven rätt, att bladet sträfvar att vara hufvudsakligen ett blad för Uleåborgs län.

40

Men ett Finskt blad behöfves, som hos styrelsen har någon respekt med sig och likväl, eller just derföre, äfven iakttager den sans och måtta, att det icke sätter det Finska partiet i misskredit. Ett blad behöfves, som har någon förmåga att inverka upplysande på den Finska allmogen.

Nu äro hufvudredaktörerne för det nya bladet: Meurman och Georg Forsman (Yrjö Koskinen) män med insigt och talang; och jag känner äfven deras afsigt, att hålla bladet i en allvarlig och värdig anda.

Mig intresserar företaget mest för Finskhetens skuld, hvars sak jag vet hafva mycket lidit just genom de Finska tidningarne.

50

Men det är svårt att få en ny tidning så spridd, att den kan bära sig. Företaget understödes derföre genom en aktieteckning. 40 aktier utgifves à 25 rubel Skilfve» aktie. Teckningen förbinder icke till någon ytterligare utbetalning. Ungefär 20 aktier äro här tecknade, mest inom F«inska» Litteratursällskapet. Af ett så ofinskt och bab«ylon»inskt borgerskap som hufvudstad«ens kan» man ingenting vänta och begära.

Skulle nu Du, käre» B«ror» «ku»nna i Uleåborg placera fyra à «sem» Aktier? Det är icke stor affär, isynner»het om två tecknare förena sig om en aktie. Ur politisk synpunkt behöfver saken icke betraktas,